

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра
з філології на тему:

**«СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ПЕРСЬКОЇ МОВИ»**

студентки групи МПперс 57-18
факультету сходознавства
освітньо-професійної програми
Галузевий переклад: перська мова,
англійська мова
за спеціальністю 035 Філологія
Лухумайдзе Теклі Леванівни

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц. Охріменко М.А.

Допущено до захисту
«___» _____ року

Завідувач кафедри
східної філології

(підпис) *Валігура О. Р.*
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ.....	9
1.1 Поняття «термін» і «термінологія» у сучасній лінгвістиці.....	9
1.2 Історія походження медичних термінів у світовому та іранському мовознавстві	14
1.3 Системно-структурний підхід до вивчення медичної термінології в сучасній перській мові.....	20
Висновки до Розділу I	24
РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ Й СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ПЕРСЬКОЇ МОВИ	26
2.1 Основні тенденції термінотворення в медицині.....	26
2.2 Семантичний спосіб творення МТ в сучасній перській мові	30
2.3 Морфологічний спосіб творення медичної термінології в сучасній перській мові	38
2.4 Класифікація МТ в сучасній перській мові	44
Висновки до Розділу II.....	48
РОЗДІЛ III. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ПЕРСЬКІЙ МОВІ ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	50
3.1 Особливості функціонування МТ в сучасній перській мові.....	50
3.2 Лексикографічні особливості реєстрації медичної термінології в сучасній перській мові.....	55
3.3 Основні підходи до перекладу перської МТ українською мовою.....	60
Висновки до Розділу III	66
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	67

АНОТАЦІЯ ПЕРСЬКОЮ МОВОЮ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	74
ДОДАТКИ	83

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

МТ – медична термінологія

СПМ – сучасна перська мова

МЛ – медична лексика

ЛМ – латинська мова

МС – медична сфера

УМ – українська мова

ВСТУП

Існує дуже багато питань в сучасному мовознавстві, яким треба приділити дедалі більше уваги. Однією з таких важливих проблем – є термінологія. Це пов'язано із тим, що наразі науково-технічна діяльність стрімко розвивається і вона вимагає не лише удосконалення спеціалізованих словників та створення специфічних найменувань, а й також стрімкого збагачення словникового складу багатьох мов. Через те, що людина не може уникнути вживання нових слів в різних сферах діяльності, це зумовлює появу нових термінів. Термінологія охоплює найменування різних об'єктів та явищ і становить частину спеціальної лексики. Закономірності формування спеціальної лексики характерні і для термінів. Так, деякі вчені, серед яких Городецький Б. Ю., Раскін В. В. [19] вважають, що термін може функціонувати лише в системі, тобто серед інших термінів, з якими він пов'язаний певним відношенням.

Не дивлячись на те, що у повсякденному житті люди нерідко звертаються до медичних термінів і загалом це є досить значущою ланкою лексикології, сфера медичної термінології (далі МТ) не достатньо досліджена на мовознавчому рівні. Зазначена проблематика опрацьована багатьма радянськими мовознавцями, але ще багато лінгвістичних аспектів терміна потребують уваги, а особливо у сучасній перській мові. Термінологія кожної галузі обмежена певним обсягом термінів. МТ – це пласт лексичного фонду зі своїми специфічними особливостями.

У мовознавстві вивченню цього питання присвячені праці таких дослідників як Канделакі Т. Л. [28], Даниленко В. П. [23], Краєвська Г. П. [37], Зарицький М. С. [27], Реформатський О. О. [55], Володіна М. Н. [17], Алексеєва Л. М. [2], Бархударов Л. С. [7] та інші. Не дивлячись на те, що термінологія загалом досліджувалася великою кількістю науковців, а сама МТ широко розповсюджена в розмовній мові, в різних галузях науки, літературній мові, терміни медицини сучасної перської мови (далі – СПМ) ще не були предметом серйозного, ґрунтовного дослідження.

Актуальність теми дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій до аналізу лексичного складу різних мов, а також тим, що у сучасному іранському мовознавстві не існує наукових робіт, у яких би розкривалися принципи класифікації МТ.

Беручи до уваги те, що українська та перська мови зовсім не схожі ні за структурою, ні за граматиною, розгляд медичної термінології є досить важливим та потрібним для розуміння обох мов.

Метою даної роботи є комплексне дослідження медичної термінології сучасної перської мови, а також аналіз її структурно-граматичних та функціональних особливостей.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань:

1. Дати визначення поняттям «термін» і «термінологія» та дослідити його функціонування у мовознавстві;
2. Проаналізувати теоретико-методологічні засади дослідження медичної термінології в сучасному мовознавстві;
3. Дослідити семантичний та морфологічний способи творення медичної термінології;
4. Розробити класифікацію медичної термінології сучасної перської мови для створення персько-англо-українського словника;
5. Визначити особливості функціонування МТ;
6. З'ясувати особливості перекладу МТ з перської мови на українську мову.

Об'єкт дослідження – медична термінологія сучасної перської мови, а **предметом дослідження** є структурно-граматичні та функціональні особливості медичної термінології перської мови.

Матеріалом кваліфікаційної роботи виступають 291 медичних термінів, дібраних методом суцільної вибірки з різних одномовних, двомовних тлумачних та енциклопедичних словників сучасної перської мови.

Основними **методами** кваліфікаційної роботи є описовий, на етапі опрацювання медичної літератури та при класифікації медичної термінології;

порівняльно-історичний, де порівнюються та зіставляються дві мови: сучасна перська та українська; метод суцільної вибірки зі спеціальних (галузевих) словників, за допомогою якого добираються фактичні матеріали дослідження.

Теоретичне значення дослідження може бути використаним при створенні та укладанні підручників і словників, а також у практиці професійної діяльності медичних працівників.

Практична цінність дослідження сфокусована на розгляді й аналізі медичної термінології сучасної перської мови. Зіставлення, узагальнення та класифікація медичної термінології СПМ може стати основою для подальших оглядів у цій галузі. Практичні результати дослідження можуть бути використані у викладанні таких дисциплін як: «Лексикологія перської мови», «Практичний курс перекладу (перська і українська мови)», «Переклад спеціальних лінгвістичних текстів» тощо.

Апробацію результатів кваліфікаційної роботи здійснено на Міжнародній науково-практичній конференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київ, 20-22 березня 2019 р.). Основні теоретичні положення висвітлено в 1 тезах доповіді (0,15 др. арк.) на зазначеній вище конференції.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, анотації перською мовою, списку використаної літератури та додатка у вигляді персько-англо-українського словника медичної термінології. Загальний обсяг роботи – 96 сторінок. Список літератури містить 93 найменування.

У **вступі** представлено тему роботи, її актуальність, об'єкт та предмет дослідження, мету, завдання, які треба розглянути, матеріал, методи роботи, встановлено практичну та теоретичну цінність дослідження.

У **першому розділі** надано визначення поняттям «термін» і «термінологія». Представлено історію походження медичних термінів у світовому та іранському мовознавстві. Окремо розглянуто

системно-структурний підхід до вивчення термінології та основні досягнення цієї сфери.

У **другому розділі** проаналізовано структурно-граматичні та семантичні особливості медичної термінології. Розглянуто основні тенденції термінотворення в медицині, семантичний та морфологічний способи творення медичної термінології.

У **третьому розділі** досліджено функціональні особливості медичних термінів сучасної перської мови та основні підходи до перекладу УМ. Також, окремо приділено увагу лексикографічній науці.

Загальні висновки надають основні практичні результати праці та описують напрямки подальших досліджень.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Поняття «термін» і «термінологія» у сучасній лінгвістиці

У сучасному світі інтенсивно розвиваються різні науки й медицина не є виключенням. Протягом останніх десятиліть Ісламська Республіка Іран ефективно розвивається в усіх наукових сферах. У медичній області та сфері охорони здоров'я Іран посідає високі позиції в усіх світових рейтингах. Розвиток медичної науки створює платформу задля вдосконалення і створення нових слів та лексичних одиниць.

Лексика – словниковий склад мови, сукупність слів якоїсь певної мови. Наука, яка вивчає лексику, зветься лексикологією, а розділом мовознавства, що вивчає створення словників – є лексикографія.

Лексика перської мови протягом багатьох років піддавалася різним фонетичним і семантичним змінам. В силу різних історичних обставин перська мова завжди контактувала з багатьма іншими мовами. Таким чином, в неї завжди проникало багато іншомовних запозичень. Лексика збагачується і розвивається шляхом утворення нових слів як на базі власного лексичного матеріалу, так і внаслідок запозичень [60, с. 812]. Більшість слів запозичені саме з арабської мови, але також велика кількість лексичного матеріалу походить з інших мов: латинської, грецької, англійської, російської та французької.

Зміни в суспільно-політичному та економічному житті, бурхливий розвиток науки, техніки, літератури та мистецтва, збільшення видань книг, газет і журналів, вплив іноземної преси і радіо, – все це постійно сприяло і сприяє оновленню словникового складу перської мови. Основним джерелом поповнення лексичного запасу слугують внутрішні ресурси – різні способи словотворення, лексикалізація словосполучень і зміна значень слів [60, с. 812].

Склад медичної термінології є досить перспективною системою, яка постійно змінюється шляхом поповнення лексичними одиницями або через зміну наявної термінологічної лексики. Мова може збагачуватися творенням нових слів, використовуючи свої мовні ресурси, запозичувати терміни з іноземних мов та використовувати вторинну номінацію, тобто споживати вже наявні у мові номінативні засоби у новому для них функціонуванні – функції найменування (метафора – узагальнення, метонімія – перенесення значення) [84], лексикалізація словосполучень, тобто злиття двох і більше слів із різними значеннями.

Першим, хто досліджував терміни та виділив його номінативну функцію був Винокур Г. Й. [16]. Він зазначив, що особлива функція, в якій виступає слово як термін, – це функція називання.

Аналіз термінів – це спосіб системного дослідження. Свідченням цього є об'єкти досліджень, викладання та те, що з'являються нові термінологічні центри й асоціації термінологічних досліджень, які діють у країнах Європи, у Люксембурзі, Берліні та у Європейському парламенті. Такі термінологічні центри координують роботу визначення процесів термінотворення, систематизування та класифікації великого припливу запозичень, поліпшення термінології на основі власної мови. Кожна сферична термінологічна система вирізняється низкою специфічних ознак попри однакові вимоги до термінів та стандартизацію [49].

Медична термінологія – одна з найбільших і найскладніших систем термінів. У ній налічується кількасот тисяч слів і словосполучень. Найбільш специфічна особливість медичної та біологічної термінології – багатовікове «традиційне» застосування латинської та грецької мов. Запозичення з грецької та латинської мов є дуже важливим та потрібним процесом у мові та особливістю запозичень медичних термінів з цих мов є те, що вони одним словом описують вираз, який при перекладі використовує два і більше слів [64].

Для того, аби краще зрозуміти що собою представляє термін, треба подивитися на значення термінології. Термінологія – це наука про терміни та їх використання [27].

За визначенням Реформатського О. О., термінологія – це сукупність термінів виокремленої галузі виробництва, діяльності, знання, що утворює певний клас лексики, найбільш доступний свідомому налагодженні і впорядкуванню [55].

На думку Даниленка В. П., термінологія – це тотальна сукупність фахових найменувань різних сфер науки та техніки, що функціонують у галузі професіонального спілкування. Термінології підходять два поняття: система термінів у вузькому розумінні – об'єднаність термінів однієї області, що зображує відповідну спільність знань, а у широкому розумінні – це загальна сумісність термінів всіх областей діяльності [24, с. 2-3].

Гриньов С. В. називає термінологію сукупністю термінів, які використовуються у визначеній сфері знань. Але він визначає, що ще не так давно термін «термінологія» використовувався для позначення трьох різних значень: 1) як системи термінів визначеної галузі знань, 2) як науки, що вивчає терміни, 3) як усієї сукупності термінів мови. Тому мовознавець наголошував на тому, що «термінологія» – є прикладом необхідності упорядкування спеціальної лексики [21].

Лейчик В. М. вважає, що терміни розширюють сферу свого використання та втрачають наукову точність при стрімкому розвитку будь-якої галузі техніки або науки і тому, терміни переходять зі спеціального вживання в загальне [40].

Однак, визначення Ахманової О. С. є найбільш точним та коректним: термінологія – це наука про терміни. Слова, які використовуються для найменування різних наукових та технічних понять, називаються термінами, а дисципліна, яка вивчає властивості термінів і принципи їх впорядкування та опису – термінологією [6, с. 473].

Деякі джерела кажуть, що колись існував римський бог кордонів та межових знаків Terminus. На його честь були засновані терміналії, тобто свята,

тому що ті межові знаки вважалися священними та були персоніфікацією Термінуса [33]. Усі подальші значення походять від імені бога Термін.

Загальновідомо, що слово «термін» походить від латинського слова «terminus», що означає «закінчення, кінець, межа». У середньовічний період «термін» набув значення «визначення», а вже потім, у давньофранцузькій мові «terme» означало «слово». На думку фон Вартбурга В. та Літре Е., саме воно породило термін у сучасному розумінні. В англійській мові слово «term» було запозичене зі старофранцузької [76].

Терміни – такі слова, які вживаються в публіцистичній, науковій та діловій сфері мовлення задля точного вираження понять. За Краєвською Г. П., терміном вважається слово або словосполучення, яке означає спеціальне поняття у конкретній галузі знань [37].

Розгляд лінгвістичних робіт закордонних та своїх учених, що присвячували свої праці питанням термінології, свідчить, що, попри семантичну очевидність даного поняття, існують різні дефініції терміна. Це пояснюється тим, що відсутні чітко визначені характерні ознаки слова «термін», і тому, кожен лінгвіст розуміє це явище по-своєму [70].

За визначенням Головіна Б. Н. термін, виступає як слово або підрядне словосполучення, що має спеціальне значення, виражає і формує професійне поняття та вживається в процесі пізнання і освоєння наукових та професійно-технічних об'єктів, а також стосунків між ними [18, с. 5].

Хайрутдінов Д. Р. зазначає, що лексична одиниця, яка функціонує у науковому тексті – це термін. Тобто він може виступати у ролі елементарного номінативного знака, за яким буде закріплене якесь певне наукове поняття, виокремлене визначенням [74].

Пономарів О. Д. вважає, що одиницею історично утвореної термінологічної структури, що надає значенню його місце в систематизації інших понять – є термін. Він слугує задля комунікації людей, пов'язаних одною професією, та зображується словосполученням або словом і є підвладним законам мови [53, с. 91].

За визначенням Лотте Д. С., термін є лексичною одиницею якоїсь мови, яка визначає абстрактне або конкретне поняття певної спеціальної сфери знань або діяльності. Він виділяє такі параметри:

1. У термінів є усі формальні та семантичні ознаки словосполучень та слів природної мови;
2. Терміни діють саме у лексиці мови для спеціальних цілей;
3. Терміни виконують функцію засобу позначення спеціальних загальних понять у лексиці. Це є результатом когніції, тобто знань у різних сферах діяльності;
4. Терміни – це елементи терміносистеми, які віддзеркалюють такі теорії, якими зображуються та окреслюються спеціальні сфери – об'єкти мови [41].

Головною задачею терміна є максимально конкретне формулювання кожного явища чи предмета у тій чи іншій сфері знань. Термін мусить трактуватися недвозначно, і те, що існує декілька різних назв одного й того ж поняття – небажано, тому що це може стати проблемою неточностей та помилок [84].

Терміни сприяють тому, щоб стисло та точно передавати зміст.

Термін характеризується двома основними ознаками: однозначністю та співвіднесеністю з певною галуззю науки, культури і техніки. Але Пейсіков Л. С. припускає, що ці ознаки досить відносні, оскільки вони неоднозначні та належать кільком сферам знань [48]. Так, наприклад, слово *курс* – دوره /doure/ може мати декілька значень: в медицині – курс (лікування), в політиці – курс (засідання), в освіті – курс (лекція) і так далі.

Що стосується експресивності терміна, то Реформатський О. О. у своїй роботі зазначає, що термін не є експресивним словом. Сама по собі експресія всередині слова недозволена, оскільки термін позначає такі поняття, що не є ускладненими емоційними відтінками [57]. Мовознавець Петров В. В. вважає,

що на моменті становлення системи термінології, терміни можуть показувати своє ставлення до предмета і бути експресивними [50].

1.2 Історія походження медичних термінів у світовому та іранському мовознавстві

Термінологія медичної науки – процес, який постійно супроводжується прогресом та утворенням нових термінів.

МТ походять ще з часів Вавилонської імперії. Деякі відомості щодо розпізнавання та лікування хвороб можна переглянути в єгипетських документах та китайських ієрогліфічних рукописах. Медична лексика вважається однією з найдавніших.

Взагалі, медична термінологія є дуже широковживаним пластом мови. Не дивлячись на те, що у різних мовах існує дуже багато запозичень з іноземних мов, МТ все одно створюються нові та ефективно розвивається.

Виділяють шість етапів розвитку МТ у світовому мовознавстві: 1) давній етап – за часів єгиптян та шумерів. Існувало багато трудів з терапії та анатомії, які були написані на папірусах. У другому тисячолітті з'явилися перші хірурги, а також був дуже високий рівень гігієни; 2) елліністичний або грецький етап, період починається після того, як помер Александр Македонський і це відбулося до завоювання території Римом. Був виданий «Збірник Гіппократа», куди входили не лише твори Гіппократа, а й думки інших давньогрецьких лікарів. Саме там були вжиті та МЛ, яка використовується і в наш час. Наприклад, такі слова як *лейкома* та *глаукома* запозичені саме з тих часів і досі використовуються. У роботі представлено найменування захворювань та їх симптоми; 3) римський етап. У цьому періоді науковці та лікарі намагалися дійти до однозначності терміна; 4) арабський або як його ще називають – «варварський» етап. Відбувався за часів правління арабського халіфату з VII по IX століття. У той період Герард Кремонський перекладав праці Аль-Фарабі,

Галена, Сабіт ібн Корра, Аль-Кінді, Архімеда та інших. Переклади з арабської мови проходили досить складно, тому що було мало фахівців, які б добре володіли і арабською, і латинською мовами. У той час активно описувалися усі симптоми захворювань та їх профілактика; 5) епоха Відродження, початок XIV століття. У цей період було дуже багато проблем із медичними термінами та їх значеннями, тому що через «варварський» етап з'явилося дуже багато арабізмів та синонімів. Латинська мова знову почала домінувати у сфері МТ. Авл Корнелій Цельс узагальнив значення хірургії та терапії у книзі «Про медицину». Активно розвивалася анатомічна термінологія. Андреас Везалій виключив багато варваризмів з ЛМ; 6) сучасний етап. Латинська мова майже не вживається, але ЛМ ще досі слугує джерелом поповнення медичного лексикону. З'являються позначення медичних термінів національними мовами країн, а також використовуються інтернаціоналізми та класицизми [63].

В українській медичній та фармацевтичній термінології більшість слів – це народні назви захворювань та лікувальних засобів. Можна сказати, що більша кількість слів, яка наразі використовуються, прийшла з церковнослов'янської мови, а у церковнослов'янську вони, у свою чергу, прийшли з латинської мови. Взагалі, латинська мова увібрала у себе дуже багато елементів з грецької мови. Наразі латинські назви захворювань, трав та рослин є інтернаціональними. Також, загальноживаними словами медичної термінології вражається лексика французького походження захворювань.

Основою МТ є наукова та побутова мови. Підпорядкованість однієї мови іншій добре простежується при дослідженні семантичного розбору. Медицині також властиві назви, створені перенесенням значення, що вказує на цілісний зв'язок поняттєвих систем із мовою.

Для створення медичних термінів потрібні були поняття загальноживаної мови. У певний період, через заборону УМ, формування термінів було припинено, тобто це не сприяло розвитку ані мови, ані термінології, тим більше

медичної. Але з часом, усе налагодилося і наразі, термінологічна система медичної сфери ще досі функціонує та розвивається.

Першими термінами, що вживалися в Україні, були слова рослинного походження та поняття з анатомії. МТ української мови пройшла серйозний шлях існування і не піддавалася ні російському, ні польському впливу. Медична термінологія з'явилася близько XVII століття, це був перший етап розвитку МТ на Україні. Але перші праці, у яких описувалися лікарські назви, належать XI ст. книзі «Ізборник Святослава». У той період видавалися різні пам'ятки, в яких були описані анатомічні назви захворювань. За часи Київської Русі вже з'являлося багато запозичень медичної термінології з грецької мови, оскільки греки перебували при дворі та допомагали князям.

За періодизацією Симоненко Л. О. [65], другий період розвитку МТ був з II половини XIX ст. до початку XX ст. У той час українська мова розвивалася і це зумовило появу нових термінів. Були певні спроби систематизації української медичної термінології. Озаркевич Є. у 1897 започаткував публікацію «Лікарського збірника», де він аналізував медичні терміни та показував яке в них походження [84].

Третій етап розвитку української термінологічної сфери науки пов'язаний із заснуванням Української академії наук у 1918 році гетьманом Павлом Скоропадським, з розширенням УМ та збагаченням її суспільних функцій, з відродженням української державності. Випускалися словники медичної термінологічної лексики, над котрими працювали такі вчені, як Цешківський І., Адаменко П. та інші [84, с. 15]. Першим засновником україномовних медичних словників був Мартирій Галин. На третьому етапі розвитку створювалися терміни на основі саме УМ та ЛО. У той період було створено багато російсько-українських та українсько-російських словників.

Четвертий етап продовжувався з 50-х по 80-і роки XX ст. У той період була заснована Словникова комісія Президією Академії наук, головним завданням якої було укладання словників на основі української літературної мови. У кінці 70-х років термінологія виникла саме як наука. Дослідженням

лексики у медичній сфері займалися такі дослідники, як Лепеха Т. В. та інші [84, с. 18]. У цей період відбувалося створення термінологічних систем, народномовна система стала підґрунтям національної термінології [46, с. 78]. Термін мав бути народним та однозначним [47, с. 97].

П'ятий етап розпочинається з 90-х рр. ХХ ст. та триває до теперішнього часу. Початок пов'язаний із здобуттям статусу незалежної держави у 1991 р. Гостро постає питання відродження україномовної термінології. Перед лінгвістами, які займалися медичною термінологією, було завдання розробки такої лексики, яка змогла б використовуватися не лише при підготовці спеціалістів, а й звичайним населенням країни [84].

У 1995 році було видано два томи словника «Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник». Дана праця вагома тим, що у підготовці видання брали участь спеціалісти та фахівці відповідних медичних спеціальностей. Також, там надаються синоніми до міжнародних термінів. Це було зроблено для того, аби відродити і уніфікувати невживані та забуті слова українського походження [52].

Існує об'ємна праця медичного енциклопедичного словника, яка охоплює 52000 медичних слів та термінів. Вона була видана у 2013 році Петрух Л. І. та Головка І. М. У книзі надаються приклади синонімів медичних термінів. Робота призначена як для студентів медичних курсів, так і для лікарів та науковців [51].

Що стосується перської мови, то медична термінологія функціонує в Ісламській Республіці Іран вже з давніх-давен. Були, звісно, часи занепаду МТ у перській мові, але країна завжди була досить розвинутою в різних сферах науки і медицина не є виключенням. Ще з часів Заратустри, Персія мала свої знання щодо лік та захворювань. Можна сказати, що Іран завжди був більш розвиненою країною у сфері наук у порівнянні з іншими.

Існує така версія, що Персія мала вплив на розвиток медицини у Греції, оскільки у VII ст. до н. е. у країні майже не було ніякого прогресу у даній сфері. За наказом Александра Македонського було спалено більшість книг та

наукових праць Ірану в медичній, філософській та інших сферах і тому, вже у V ст. до н. е. Греція досягнула феєричного успіху у науці.

Історичні дані розкривають те, що медицина існувала в Ірані за 700 років до н.е. З того часу вони широко збагатилася за рахунок економічного, культурного і наукового співробітництва Ірану з давніми цивілізаціями Вавилону, Ассирії, Єгипту та Індії [38].

Лікарі того часу були знайомі з великою кількістю захворювань. Такі дані дійшли до нашого часу завдяки книгам, що були написані тогочасними науковцями. Лікували вони своїх пацієнтів за допомогою різних видів рослин і саме тоді почали з'являтися слова з фармацевтики та хірургії. Вже тоді в країні були засновані медичні центри та інститути. З університетів випускали медиків трьох типів: 1) цілителів; 2) медиків, що відмінно розбиралися в рослинах; 3) хірургів. Також у той період з'явилася лексика на позначення органів тіла. Серце, печінка та шлунок – перші слова, які були використані у значенні органів тіла.

Історичною пам'яткою того періоду є книга «Авеста». Це збірник священних текстів зороастрійців. Але там зібрані не лише історичні та культурні тексти, а ще й медичні. У книзі описані різні захворювання, методи лікування і навіть імена лікарів. З'являлися назви медичних розділів, обладнань, також вперше було використано переклад слова «медична маска» – پنم /panam/. До речі, на сьогодні це слово застаріло і замість нього використовують поняття – ماسک جراحی /māsk-e jargāxi/, що дослівно перекладається як «хірургічна маска». Найбільш відомими захворюваннями того часу були «віспа» – آبله /ābele/, «лихоманка» – تب /tab/, «малярія» – مالاریا /mālāriā/.

За часів верховного божества Ахурамазди було створено інше верховне божество, якого називали Анхра-Майню або Аріман. Він був протиставлений Ахурамазді і поставав як справжнє зло та уособлював смерть і хворобу. Людина була створена богом мудрості, тобто Ахурамаздою, але вона могла самостійно обирати між добром і злом. Через те, що людині було дано таку

свободу і вона не противилася нірвані та злу, виникло ще більше медичних термінів, які позначали наркотики та сильнодійні препарати.

Розрізняли три види судин у людини: 1) які несуть чорну кров, тобто хворобу; 2) що несуть яскраво-червону кров (здоров'я); 3) судини без крові – нервові судини. Хірургію називали «медициною ножа». Лікарські засоби були різноманітні. При шкірних захворюваннях вживали сіль; свинцем лікували рани. Також використовували мед, віск. Зміїну отруту застосовували як з лікувальною, так і з профілактичною метою, споживали айву, оливки, кунжутне масло, фініки, базилік.

До XI ст. н. е. – медицина знову досягає свого піку. З тих часів збереглося більшість праць з медицини, ветеринарії та фармацевтики. Діяла медична школа у місті Гондішапур. У школі функціонувала лікарня фармакологічного спрямування, помешкання, де перекладалися медичні тексти та бібліотека. Тут перекладалися усі тогочасні праці науковців у МС.

Грандіозним науковцем Ірану був Авіценна або Абу Алі ібн Сіна. Він був тогочасним генієм медицини. Написав багато книг та праць, більшість з них написані перською мовою. Найбільш відомою його працею є «Канон» або її ще називають Каноном лікарської науки, написаний у XI столітті. Книга заснована на працях відомих науковців та на його власному досвіді. Також він написав «Книгу зцілення» та «Книгу про сердечні препарати».

Деяка інформація щодо медичних термінів була описана в працях Плінія Старшого та Геродота [88].

Далі відбувається занепад МТ в СПМ аж до XX століття. Словниковий запас мови знову починає активно поповнюватися, так як у той період стрімко розвивалися усі науки в усьому світі.

З'явилися нові терміни, джерелом яких були і національна мова, і запозичення з арабської, грецької та латинської мов. На сьогодні, сучасна перська мова ще досить активно розвивається і з плином часу, у неї з'являється все більше і більше нових медичних термінів. Багато запозичених термінів

виходять з ужитку, а замість них створюються нові власно перські відповідні слова та еквіваленти.

Так, наприклад, формування МТ за допомогою морфем не виникло протягом останнього століття, така ознака побудови була відома ще у середні століття.

Можна прослідкувати, що історія термінів є досить довготривалою, оскільки, не дивлячись на певні проблеми у даній сфері, медична термінологія завжди розвивалася та була важливою галуззю у житті людей. Як в Ірані, так і в Україні МТ формувалася протягом багатьох років і було досягнуто значних результатів, які ми наразі використовуємо у повсякденному житті.

1.3 Системно-структурний підхід до вивчення медичної термінології в сучасній перській мові

Одним із головних принципів пізнання мови до вивчення медичної термінології є системно-структурний підхід. Цей метод застосовується задля аналізу наукової термінології як особливої лексичної підсистеми [35], тобто вона залежить від поняттєвої системи.

На жаль, мало хто з мовознавців займався системністю у вивченні медичної термінології, тим більше, порівнюючи українську та сучасну перську мови. Але є окремі іранські дослідники або закордонні іраністи, які не тільки описували структурність МТ в сучасній перській мові, а й створили певні праці, що наразі слугують джерелом інформації медичної термінології.

Як ми вже зазначали вище, Абу Алі аль Хусейн ібн Абдаллах ібн Сіна був одним з найперших науковців та ерудитів, який досконало володів лікарською та медичною справами в Ірані. Він сам працював лікарем і крім цього, навчав тих студентів, що вивчали медицину в інститутах. Більш детально про його

життєвий шлях та медичну професію можна прочитати у книгах «Ібн Сіна» автора Сагадєєва А. В. [62] та «Лікар. Учень Авіценни» Гордона Н. [83].

Його книга «Канон лікарської науки» або просто «Канон» стала другою печатною книжкою після Біблії та слугувала хрестоматією для лікарів протягом 600 років. Написана у період з 1023 по 1037 роки. Мало того, що книга слугувала прикладом величезної праці у МС, так там були описані майже усі захворювання, патології, анатомічна термінологія, фармацевтика. Уперше, саме у цій книзі було описано заразні хвороби, що передавалися статевим шляхом. Також досліджував нейропсихіатрію.

Там він пише, що лікар повинен мати «око сокола, руки дівчини, мудрість змії та серце лева» [83]. Він описує карантин як спосіб уникнення зараження інфекцією. Показує, що захворювання спричиняються певними мікробами й вони передають хвороби. Уперше розділив значення холери та чуми, давши їм окремі поняття та присвоївши їм різні медичні терміни. Книга поділена на п'ять частин: 1) теорія; 2) приклади засобів мінерального, рослинного та тваринного походження; 3) хвороби та методи їх лікування; 4) хірургія, а також загальні захворювання тіла; 5) назви «сильнодійних» лікарських засобів та медикаментів [85].

У XVIII ст. науковець, мовознавець, іраніст перекладав «Вендидаду», одну із частини «Авести». Саме ця частина присвячена медичній термінології перської мови. Іншим дослідником є Еміль Бенвеніст. Він не аналізував МТ окремо, але у нього є багато праць з лексичної та граматичної семантики. Він зробив фундаментальний внесок в індоєвропеїстику, описавши правила індоєвропейського іменного словотвору [9].

Одним із головних лінгвістів-лексикографів Ісламської Республіки Іран є Алі Акбар Деххода зі своєю найважливішою працею «Тлумачний словник Деххода» або «Великий словник Деххода» [90]. На складання цього словника у автора пішло понад 40 років, тобто він витратив на нього більшу частину свого життя. Там зібрано величезну кількість слів з літератури, а ще, подано їх значення.

Також, словник Деххода містить значну кількість значень, тлумачень та історичних коментарів на арабську лексику. Вперше його було надруковано у 1931 році, і він налічує близько мільйона слів. На жаль, значна кількість наукових слів, а саме медичних термінів, відсутня у даному словнику, тому що вони увійшли у мову вже після його укладання, але там є багато загальних медичних термінів, які були запозичені з арабської мови, а також деякі слова з фармацевтичної сфери.

Питаннями поповнення лексичного складу і впорядкування термінології займалася іранська «Академія перської мови та літератури» («Фархангестан»), заснована в 1935 році в Тегерані. Перською називається فرهنگستان زبان و ادب فارسی جمهوری اسلامی ایران. Академія була створена за наказом Мохаммеда Рези Пахлаві, останнього шахиншаху Ірану. До її складу входили письменники, діячі культури, філологи. Члени Академії прагнули відтворити «велику перську мову», «очистити» її від іншомовних слів монгольського, арабського і європейського походження [60, с. 813].

Академією було рекомендовано понад три тисячі слів, деякі з них, головним чином, адміністративна та військова термінології, увійшли в перську мову і зберігаються зараз. Низка медичних слів, введених Академією, вживається у сучасній мові поряд зі своїми старими еквівалентами, наприклад перське слово پزشک /pezeshk/ та французьке دکتر /doktor/, що означають «лікар», «доктор» [60, с. 813].

У період з 2004 по 2010 р. було опубліковано 7 томів «Словника термінів, установлених Академією перської мови та літератури» [88]. Наразі головою Академії є Голям-Алі Хаддад Адель. За його керівництвом використання запозичень знизлося до 1,74%.

Однією з таких робіт є двотомний Персько-російський словник Рубінчика Ю. А. [60]. У словнику описані шляхи поповнення словникового складу перської мови, виокремлено широковживані медичні терміни та надано їх транскрипцію на основі російської графіки, також є переклад цих термінів. На жаль, книга не є словником лише медичної, фармацевтичної або біологічної

лексики, але у ній є досить багато слів, що вживаються зараз. Окремі слова, описані у даній роботі, були взяті з цього словника.

Російсько-перський словник Клевцової С. Д. також є прикладом словника, у якому подаються медичні терміни, що вживаються у сучасному світі. З МТ там надані слова з таких сфер, як анатомія, ботаніка, біологія, медицина, хімія. Цей словник виданий більше для іранців, які вивчають російську мову і там є слова та терміни абсолютно з усіх сфер, а також приділяється велика увага фонетичним та граматичним аспектам слова. До російських слів МТ підібрані такі перські переклади, які постають як повні або часткові еквіваленти [93].

Словник Овчиннікової І. К. є гарним прикладом систематизації різних термінологічних понять та слів [45]. Автор надає пояснення та уточнення значенням слів і понять, а також роз'яснює стилістичні особливості вживання лексем.

Російсько-перський словник Восканяна Г. А. [92]. призначений для студентів, викладачів, перекладачів, для наукових і практичних працівників. Він може бути використаний не тільки при читанні художньої літератури, але так само й при вивченні наукової.

Словник містить близько 30 тис. слів сучасної російської літературної мови. Значне місце у ньому відводиться суспільно-політичній лексиці і науково-технічній та спеціальній термінології, куди звичайно ж входить і медична. У словнику вказані тільки ті слова, які є широковживаними у мові. У перекладах представлені найбільш поширені перські еквіваленти російських слів і значень. У великій кількості наводяться ілюстративні приклади, що розкривають відтінки значень слів і показують правила та норми їх сполучуваності [92].

Словник служить не тільки довідником, але і має чітко виражену мовну спрямованість і носить навчальний характер. У словнику також наводяться різні приклади вживання медичної термінології в інфінітиві і в парі разом з дієсловом. В процесі роботи доводилося також враховувати деякі намічені

зміни в граматичних традиціях перської мови. При роботі над перекладною частиною словника використовувалися матеріали з лексики, які збиралися автором протягом багатьох років

Іншою, не менш важливою працею, з якої взято більшість медичних термінів для кваліфікаційної роботи, є «Словник медичної лексики та термінології». Укладачі цього словника Сеїфі М., Заркар З. та Фатхалізаде Н [89].

Це арабсько-персько-англійський словник МТ, в якому представлені терміни та їх переклад. Хоча й першою мовою словника є арабська, там надається переклад перською та англійською мовами. Інколи надається два-три варіанти перекладу перською мовою. У глосарії описано 7500 медичних слів та словосполучень. Ця праця допомогла у класифікації медичних термінів та в укладанні персько-англо-українського словника медичної термінології.

Висновки до Розділу I

У цьому розділі описано теоретико-методологічні засади дослідження медичної термінології сучасної перської мови. Ми розглянули значення лексики, лексикології та лексикографії.

У першому підрозділі проаналізовано найбільш відомі та вживані позначення слів «термін» і «термінологія». Аналіз проходив на основі визначень таких науковців, як Ахманова О. С., Головін Б. Н., Краєвська Г. П., Лотте Д. С., Пейсиков Л. С. та інших. Також було досліджено чи має МТ експресивну забарвленість, чи ні.

Лексика перської мови завжди піддавалася різним фонетичним змінам і мала зв'язки із різними мовами. Але незважаючи на це, СПМ постійно оновлювала свій словниковий склад. Також, ми проаналізували, що МЛ сучасної перської мови є досить важливим та потрібним шаром лексики і вона ще досі розвивається та знаходиться у процесі прогресу. МТ поповнюється

різними лексичним одиницями своєї мови та за допомогою запозичень і неологізмів.

МТ, хоча й існує в усіх мовах, але ще досі не є повністю дослідженою. Вона продовжує активно розвиватися та удосконалюватися.

У наступному підрозділі, детально досліджено історію походження медичних термінів у світовому та іранському мовознавстві. Надано декілька періодизацій розвитку медичної термінології у мовознавстві. Окремо виділено перську та українську періодизації.

У третьому підрозділі описано системно-структурний підхід до вивчення медичної термінології в СПМ. Опрацьовано основні досягнення у сфері МТ.

Також, у роботі визначено головні лексикографічні праці різних науковців у галузі медичної термінології.

РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ Й СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ПЕРСЬКОЇ МОВИ

2.1 Основні тенденції термінотворення в медицині

Будь-яка галузь науки приділяє велику увагу ступіню розвитку та унормованості термінів. Це дуже важливо для кожної мови та являє собою головний інформативний пласт словникового складу мови. На створення термінологічних систем вплив мають як лінгвістичні, так і екстралінгвальні чинники. Не існує такої сфери та галузі науки, яку можна було б вивчити без знання термінології.

Засади методологічного характеру створення та дослідження термінології в лінгвістиці пов'язуються з іменами Винокура Г. Й. [16], Головіна Б. М. [18], Панько Т. І. [4], Канделакі Т. Л. [28], Даниленка В. П. [23], Кияка Т. Р. [31], Лейчика В. М. [40], Лотте Д. С. [41], Реформатського О. О. [57], та інших.

Термінотворчим органом Ірану є «Академія перської мови та літератури», що функціонує з 1935 року і дотепер. З тих часів, Академія два рази брала перерву і припиняла свою діяльність. Наразі, існує третя Академія сучасної перської мови та літератури, яка активно діє та забирає з перської мови запозичення, створюючи свої аналоги та еквіваленти. В Академії досить пуристичні погляди, вони намагаються розчистити мову від усіх запозичень та створити нові поняття і терміни. Академія займається тим, що вона заміняє усі можливі запозичення не лише з арабської мови, а з усіх мов світу на свої перські слова. Слова, що приймаються Академією, висвітлюються у її збірниках. На сьогодні досить складно створювати свої еквіваленти у мові, тому що населення намагається вживати якомога більше запозичених слів у мові і таким чином у мову входять різні інтернаціоналізми, тобто певні терміни,

які однаково вживаються у багатьох мовах і мають одне й те ж саме термінологічне значення [69].

Не дивлячись на активну роботу Академії перської мови та літератури, зі створенням еквівалентів до іншомовних запозичень, ці запозичення все одно укорінюються у мові та постійно використовуються. Так, регулярність вживання того чи іншого запозичення залежить від актуальності поняття, яке воно позначає. Тобто у мову людей входять численні запозичені слова, які виникають разом із розвитком різних сфер науки, а особливо комп'ютерних та медичних технологій [69].

Головною проблемою термінотворення медичної термінології в сучасній перській мові є уніфікація, стандартизація та систематизація термінологічних одиниць, що виступає й її основною задачею. Термінотворення – це свідомий процес, який з'являється слідом за новим поняттям та новою реалією. Процес творення терміна є більш складним у порівнянні з простим словом, оскільки треба надати дефініцію поняття. Стандартні частини афіксації виконують основну роль при створенні поняттєвої внутрішньої форми терміна. Найбільш продуктивним методом термінотворення у медицині виявлені запозичення словотвірних елементів з грецької та латинської мов. Латинська мова є не лише джерелом лексичних запозичень, а й зразком конкретних моделей для створення перських медичних термінів [73, с. 13; 16].

Медичні терміни – це фахові словосполучення та слова, що надають пояснення предметам або дають їх точне визначення. Медична термінологія – своєрідний медичний словник, який використовують медичні працівники.

Терміни та терміносистеми потрібні для того, аби виконувати такі ж самі функції, що і інші лексичні одиниці мови, але вони обмежуються рамками якоїсь певної науки. Саме тому у термінології існують власні специфічні риси [81, с. 105].

Слово завжди пов'язане зі своїм граматичним та лексичним значенням, а морфологічна структура слова залежить від дериваційних морфем. У граматиці, заміна одного значення іншим не супроводжується виникненням нової лексеми

через те, що перше значенням є незмінним. Загалом, медичні терміни утворюються за допомогою грецьких та латинських суфіксів або утворення нових слів, запозичень та синонімії. Якщо медичний термін утворений суфіксом, то у слова є корінь, до якого додається той чи інший суфікс, а якщо він утворений за допомогою синонімії, то скоріше за все, що це будуть різнокореневі слова.

Існують такі параметри термінотворення в перській мові:

1) використовуються стара мова, яка вже давно існує, наприклад: *серцева сумка* – پریکارڈ یا پیراشامه قلب یا آبشامه /ābshāme/ або /pirāshāme-ye qalb/ та /perikārd/; 2) вживаються іншомовні слова для позначення слів: *некроз* – نکروز یا بافت‌مردگی /nekroz/ або /baft-e mordegi/; 3) для найменування слів медичної термінології застосовуються словосполучення, які також можна віднести до метафоричних способів творення, наприклад *симптом барабанних паличок* – چماقی شدن ناخن /chamaqi shodan-e nakhon/; 4) застосовуються теперішні словотвірні моделі для створення нових слів: *отруєння* – مسمومیت /masmumiat/ [71].

Мова науки не має особливих способів утворення термінів. Вона використовує ті ж методи, за допомогою яких створюються слова загальноживаної мови, перетворюючи їх в потрібному для термінології напрямку [68].

Поповнення перської медичної термінології відбувається за допомогою словотвірних засобів сучасної перської мови (семантичного та морфологічного способів), а ще за допомогою аббревіації. Також, лексикон медичної термінології СПМ доповнюється за допомогою термінів-епонімів, тобто термінів, в яких використовується власна назва, наприклад: بیماری لایم /bimāri-ye lāyem/ – *хвороба Лайма*; بیماری آلزایمر /bimari-ye ālzayemer/ – *хвороба Альцгеймера* [29]. Використання термінів-епонімів у медичній термінології відбувається частіше, аніж в інших галузях науки. Інколи саме це й призводить до того, що у слова з'являється два і більше синонімів на позначення одного й того ж поняття. Саме це і є причиною термінологічної варіативності. Величезна частина МТ вже

вийшла за межі її сферичного застосування і вже поширена у багатьох інших сферах життя [36].

Щодо творення термінів Пейсіков Л. С. відмічав, що велика кількість наукових термінів відбувається внаслідок термінологізації слів шляхом звуження чи розширення значень [48].

Одним із головних та основних методів творення медичної термінології сучасної перської мови є запозичення, що відносяться до семантичного способу творення. Цей спосіб термінотворення є можливо найефективнішим та найбільш відомим методом творення нових слів у МС. Більшість слів запозичено саме з латинської та грецької мов. Терміни складаються за допомогою латинських суфіксів. Перекладаючи на перську мову, вони не завжди зберігають латинський суфікс і можуть мати еквівалент у мові [64]. У сучасній перській мові існують французькі запозичення. Їх не так багато, як латинських, але вони все ж використовуються у мові, наприклад: слово *мігрень* походить зі старофранцузької мови і звучить як *migraine* [14, с. 9], а на перську перекладається як *میگرن* /*migren*/; слово *шанкр* або *первинна сифілома* від старофранцузького *chancre* [14, с. 9], що перекладається як *شانکر* /*shānker*/. А слово *шок*, запозичено з англійської мови: *shock*, перською звучить як *شوک* або *افت فشار خون* /*shok*/ або /*oft-e feshār-e khun*/.

Варто приділити окрему увагу ще синонімам, оскільки при перекладі медичних термінів з перської мови на українську не завжди можна знайти еквівалент, тому спочатку може створюватися словосполучення, яке близько передає значення терміна, а вже потім і сам еквівалент. У перській мові існує дуже багато синонімів майже до кожного слова. Наприклад, *دنیاگیری* /*donyāgiri*/, *پاندمی* /*pāndemi*/, *اپیدمیک* /*epidemik*/, *واگیر* /*vāgir*/ у загальному значенні перекладаються як *епідемічний*, але слова *دنیاگیری* /*donyāgiri*/, *پاندمی* /*pāndemi*/ більше відносяться до слова *пандемічний*. І таких випадків існує дуже багато у сучасній перській мові.

2.2 Семантичний спосіб творення МТ в сучасній перській мові

Семантика присутня усюди, де ми маємо діло зі знаками: знак – двостороння сутність, де одна зі сторін представлена саме значенням. Семантика пронизує усю систему мови, оскільки мова призначена саме для комунікації смислів, тобто значень. Усі її одиниці або наділені значенням, або обслуговують значущі елементи. Відповідно можна говорити про семантику морфеми, слова та речення. Якщо обмежитися зробленими твердженнями, то семантика як особлива дисципліна, що вивчає особливу сферу мови, ймовірно, зникне, розчиниться в морфології, лексикології та синтаксисі, оскільки кожен з компонентів буде володіти власними закономірностями форми та змісту – семантики [30, с. 696].

Питання семантичної самостійності запозиченого терміна у сучасній перській мові тісно пов'язані з проблемою політики мовного пуризму, спрямованих на скорочення частки іншомовних запозичень у мові шляхом їх поступового витіснення термінами, створеними на базі сучасної перської мови [69].

Семантичний метод творення термінології – це процес, при якому термінотворення відбувається внаслідок лексики, що вживається у мові [67]. За словами Шмельова Д. Н. «традиційним методом утворення термінів – є семантична деривація» [80] і тому, лексема може бути використана для позначення декількох наукових понять [43].

На думку Сотової О. М. «Семантичний спосіб термінотворення істотно відрізняється від аналогічного способу творення загальнолітературних слів перш за все різним обсягом його застосування». Для будь-якої мови семантичний спосіб творення слів є особливим. З його допомогою задовольняються все зростаючі потреби в нових мовах [68].

За визначенням Прохорової В. Н. «Лексико-семантичний спосіб творення термінів полягає у тому, що різні значення одного й того ж слова перетворюються в різні слова і сприймаються етимологічно самостійними [54].

У семантичному способі творення медичної термінології новий сенс вставляється у стару форму слова, і саме це відрізняє семантичний спосіб творення термінів від інших. Для того, аби зможти правильно зрозуміти та перекласти терміни, утворені шляхом зміни значення слів, перекладач має мати чітке уявлення про особливості їх творення та змісту, а також вміти враховувати їх багатогранність [73].

Сотова О. М. вважає, що «семантичний спосіб був одним з перших словотвірних методів термінотворення. Для того, аби звичайні слова пристосувалися в якості термінологічних найменувань, вони проходили певний етап семантичної кваліфікації. Характерно, що слова, взяті зі спільної мови нерідко могли мати спільне використання у кількох областях і в різних сферах. Це були багатозначні за своєю природою слова, і в спеціальних областях вони використовувалися для вираження одного з властивих їм значень, яке виділялося контекстуально. Раніше, використання семантичного способу для творення термінів залежало від суспільного рівня обізнаності» [68].

До семантичного способу творення медичної термінології в сучасній перській мові ми віднесемо такі методи, як метафоризація, епонімізація та запозичення. Ці три методи творення нових термінів позитивно впливають на розширення та ріст термінологічної синонімії.

Метафоризація є однією з найбільш вживаних способів творення медичної термінології. Вона постає як особливий спосіб пізнання та структурування світу [61] і є необхідною для створення нових терміносистем [26]. Протягом процесу метафоризації відбувається перенесення значення з одного предмета на інший [61].

Перенесення значень за подібністю форми та функції є основними видами при метафоричному творенні слів, але дуже складно виділити окремо ті чи інші ознаки перенесення в конкретному слові. У метафоричному термінотворенні

поширене перенесення за асоціаціями. Для такого перенесення буває досить того, щоб одне явище чимось нагадувало інше. Наприклад, слово سرخرگ /sorkhrag/ – *артерія*, буквально перекладається як «червона кровоносна судина», а слово سیاهرگ /siyāhrag/ – *вена*, буквально означає «чорну кровоносну судину». У цих прикладах перенесення значення відбувається за асоціацією, яку викликає колір крові, оскільки відомо, що венозна кров темніша за артеріальну. А цей термін بالینی /bālini/ – *клінічний*, створено від слова بالین /bālin/, що означає узголів'я ліжка [68, с. 41-42].

Терміни, які утворені шляхом метафоричного перенесення, володіють великою образністю. Це корисно для того, щоб швидше розпізнати термін, але так само це може заплутати перекладача у випадку, якщо він неправильно зрозуміє образ словосполучення. Слово آب سیاه /āb-e siyah/ або آب سبز /āb-e sabz/ означають *глаукому*, але якщо перекладати буквально, то їх значення буде «чорна вода» та «зелена вода». Спочатку складно зрозуміти, що саме хотів сказати автор цими словосполученнями, оскільки це захворювання ніяк не пов'язане із чорним та зеленим кольорами і має значення підвищення внутрішнього тиску в очах. Для позначення слова «*катаракта*», захворювання очей, що пов'язане із помутнінням кришталика ока, використовують перський терміни آب مروارید /āb-e marvārid/ або آب سفید /āb-e sefid/, що буквально означають «вода з перлини» або «біла вода» [68, с. 42].

Цікавим фактом є те, що більшість метафоричних термінів утворюються в перській мові для того, аби витіснити з мови іншомовні запозичення. Ще одним прикладом є термін تنبلی چشم /tomboli-ye cheshm/ має значення *амбліопії*, але буквально перекладається як «лінь ока». При перекладі на українську мову, краще використовувати термін «амбліопія», оскільки якщо вжити словосполучення «лінь ока», люди можуть не зрозуміти, що це означає захворювання ока [68, с. 43].

Що стосується епонімізації, то це також досить велика група утворення термінів. Такі терміни формуються за допомогою власних назв, особливо імен людей. Це пов'язано із тим, що хворобі присуджується ім'я того, хто першим

відкрив його. Терміни, які створюються від власних імен, виступають у ролі найменування операцій, синдромів, реакцій, методів дослідження та захворювань [73].

Слово «епонім» має грецьке походження, що перекладається як «той, що дає чомусь своє ім'я». Епонімічні медичні терміни також поділяють на декілька галузей. Існує їх класифікація і вона належить Артиковій Г. Ш., Халметовій С. В. [4].

Наприклад, слово *дальтонізм* або *колірна сліпота* – کوررنگی /kurrangi/ вперше була відкрита лікарем Дальтоном Д., який також не розрізняв червоний колір від інших. Він почав захоплюватися ботанікою, але зрозумів, що не може розрізнити рожеві та червоні кольори [73, с. 17].

Нижче розкрито декілька пунктів епонімізації, які існують в сучасній перській мові:

- захворювання: نشانگان مارفان /neshānegān-e mārfān/ – *хвороба Марфана*, سندرم رینود /sendrom-e reyno/ – *хвороба Рейно*; بیماری پارکینسون /bimāri-ye pāarkinson/ – *хвороба Паркінсона*;
- медичні прилади: قیچی جراحی /qeychi-e jargāxi/ або قیچی کوپر /qeychi-e kuper/ – *хірургічні ножиці* або *ножиці Купера*;
- синдроми: نشانگان داون /neshānegān-e dāun/ – *синдром Дауна*.

Іншим семантичним способом творення медичної термінології є запозичення. Цей термін означає процес запозичення слів з однієї мови до іншої [60, с. 812]. Більшість слів медичної термінології запозичені саме з латинської та з європейських мов.

Запозичення – невід’ємна частина лексичного складу мови. Кожне латинське запозичення займає важливе місце у сучасній перській мові. Латинські запозичення МТ вирізняються словотвірними суфіксами.

Запозичення широко вживаються в українській та перських мовах і їх існує дуже багато. Вони настільки вже проникли у мови, що виявити їх можна лише

за допомогою аналізу, у якому обов'язково має бути розглянута етимологія. Але кожне запозичення зберігає свої семантичні та морфологічні ознаки.

У порівнянні з латинськими та грецькими запозиченнями, англійських слів не так вже і багато у сучасній перській мові. Більшість запозичень з англійської мови відносяться до генетики, мікробіології та імунології: genetic diversity – تنوع ژنتیکی /tanva-'e zhenetiki/ – *генетична варіативність* або *генетична мінливість*; a mutation – جهش /jahesh/ – *мутація*; a chromosome – کروموزوم /koromosom/ – *хромосома*; genetic recombination – نو ترکیبی ژنتیکی /noutarkibi-ye zhenetiki/ – *рекомбінація*; ploidy – پلوئیدی /pluidi/ – *запліднення, плоїдність*; breeding, reproduction – تولید مثل /toulid-e masal/ – *розмноження*; genome – ژنوم /zhenum/ – *геном*; mtDNA, mitochondrial DNA – دیان ای میتوکندریایی /di-en-ey-ye mitukanderiāyi/ – *ДНК мітохондріального типу*; inheritance – وراثت /verāsāt/ – *спадковість*; genetic code – رمز ژنتیکی /ramz-e zhenetiki/ – *генетичний код*; cochlear implant – کاشت حلزونی /kāsh-t-e xalazuni/ – *імплантат кохлеарний*; cochlea – حلزون گوش /xalazun-e gush/ – *вушний равлик*; pulmonary valve – دریچه ریوی /dariche-ye riyavi/ – *легеневий клапан*; immunology – ایمنی‌شناسی /eymanishenāsi/ – *імунологія*.

Такі слова активно почали входити у СПМ протягом останнього десятиліття, оскільки саме на цей період припадає науковий прогрес у науці. Саме протягом цього часу почало з'являтися багато методів та способів лікування та діагностики, а також різних медичних приладів. У мову потрапили такі слова фармацевтичної, клінічної та анатомічної сфер, як tonsillitis – *гострий тонзиліт* або *астма* – ورم لوزه /varam-e louze/; insulin – *інсулін* – انسولین /ānesulin/; plasma – *плазма* – پلاسما /pelāsmā/.

Що стосується латинської мови, то основними латинськими словотвірними суфіксами є:

- -ia, утворюються назви хвороб, наприклад від латинського слова dementia твориться перське فراموشی /farāmushi/, що перекладається як «забудькуватість» або «безумство»;

- -ectasia, означає розширення, bronchiectasia – برنش شدن گشاد /brons shodan-e goshād/ *бронхоектатична хвороба*;
- -genesis, походження, psychogenesis – منشاء روانی /manshā-e ravāni/ *психогенез*;
- -logy/ -logia, має значення науки або вчення, dermatology – علم مربوط به پوست /elm marbut be pust/ *дерматологія*;
- -ian, експерт в галузі дослідження, фахівець, physician – پزشک /pezeshk/ *лікар*;
- -ist, означає медичну спеціальність, anesthetist – کسی که فرایند بیهوشی را اجرا میکند /kasi ke farāyande-ye bihushi ra ejrā mikonad/ *анестезіолог*;
- -oscopy, має значення бачити, endoscopy – دیدن فضاها و اعضای داخلی بدن /didan-e fazā-ha o ozā-ye dakheli-ye badan/ *ендоскопія*;
- -oma, означає пухлину або називає її, lipoma – غده چربی /gode-ye charbi/ *ліпома*; sarcoma – سارکوم або چنگار گوشتی /sarkom/ або /changār-e gushti/ – *саркома, злоякісна пухлина або новоутворення у тканині живого організму*;
- -ectomy, означає діставання або видалення, laryngectomy – برداشتن حنجره /bardāshtane hanjare/ *ларінгектомія*;
- -itis, hepatitis – هپاتیت عفونی або هپاتیت آ /hepātit-e ā/ або /hepātit-e 'ofuni/ *гепатит А, інфекційний гепатит* або його ще раніше називали *хворобою Боткіна*;
- -ism (us) – показує на хворобу або отруєння: rheumatismus – روماتیسم /rumatism/ *ревматизм, захворювання суглобів*; gigantismus – غولپیکری /gulpeikari/ *гігантизм, порушення секреції гормону росту*; cretinismus – کرتینیسم /keretivism/ *кретинизм, ендокринне захворювання через проблеми зі щитоподібною залозою*; alcoholismus – الکلیسم /alkolism/ *алкоголізм*;
- -osis – може мати значення довготривалого хворобливого стану або результат якогось стану та процесу в організмі: leucocytosis – لکوسیتوز

/leukositoz/ означає збільшення чисельності лейкоцитів у крові, або це ще називається *лейкоцитозом* [54]; sclerosis – *склероз*, перською اسکلروز /eskleroz/ або تصلب انساج /tassalob-e ansāj/;

Окрім суфіксів в латинській мові, існує також метод творення МТ за допомогою префіксів. До найбільш вживаних словотвірних префіксів латинської мови відносяться:

- quadri- та tetra-, обидва префікси у перекладі на українську мову означають «чотири». За допомогою цих префіксів може утворюватися слово *квадриплегія* або *тетраплегія*, що при перекладі на перську буде звучати як فلج چهار اندام /falaj-e chahār andām/ або کوادریپلژی /kvādruplezhi/ або تتراپلژی /tetrāplezhi/;
- eryth-, «червоний», erythema – *еритема* – اریتما /eritemā/ або قرمزی پوست /yermezi-ye pust/;
- in-, перекладається як частка «не», incontinent – *нетримання сечі* – بی اختیاری ادرار /bi ekhtiār-e edrār/;
- im-, також перекладається за допомогою частки «не», impotentia – *імпотенція* – اختلال نعوظ /ekhtelāl-e nouz/;
- trans-, перекладається як «до», «в», «через», transfusion – *переливання крові* – انتقال خون /enteyāl-e khun/ або تزریق خون /tazriy-e khun/;
- hyper-, «додавання», «збільшення», «підніматися», «вище», «над», hypertension – *гіпертонія* або *артеріальна гіпертензія* – فشار خون بالا /feshār-e khun-e bālā/ або پرفشاری خون /porfeshāri-ye khun/;
- olig-, передається словами «нестача», «мало», «недостатньо», oligouria – *олігурія* або *олігоурія* – کم ادراری /kam edrāri/ або کاهش میزان ادرار /kāhesh-e mizān-e edrār/;
- ortho-, українською означає «прямо», «правильно», «вертикально», orthodontics – *ортодонтія* – ارتودنسی /ortodonsi/ або شاخه ای از دندانپزشکی

- دندان /shākhe-I az dandānpezeshki dar mourede eslāh-e dandān/ – *лейкоцитоз*;
- eu-, означає «правильно», «добре», euthanasia – *евтаназія* – مرگ آسان و /marg-e āsān o bedun-e dard/ або اتانازی /otānāzi/ або مرگیاری /margiāri/; eustachii tuba – *евстахієва труба, слухова труба* – شیپور /sheypur-e estāsh/;
- macro-, значення цього префікса передає слово «великий», «макро», macroscopic – *макроскопічний масштаб* або *макроскопія* – ماکروسکوپی /mākroskupi/ або مقیاس ماکروسکوپیکی /meyyās-e mākroskupik/;
- micro-, «маленький» або «мало», microcyte – *мікроцит* – سلول بسیار کوچک /solul-e besyār kuchek/ [86, с. 9-10].

Існують ще французькі запозичення, але вони також походять або з грецької, або з латинської мов. Так, наприклад французьке слово jaunisse/ ictere походить від латинського icterus – یرقان або زردی /yaraqān/ або /zardi/ *жовтяниця*. Слово з французької мови goiter – گواتر /guāter/ означає *зоб* або *струму*, тобто *збільшення щитоподібної залози*, також походить з латинської мови – gutter [73, с. 12].

У цій частині кваліфікаційної роботи ми розібрали семантичний спосіб творення медичних термінів в сучасній перській мові. Також, було надано варіанти найбільш вживаних латинських префіксів та суфіксів, які використовуються для творення термінів з медичної сфери. Ми проаналізували, що словотвірні латинські суфікси та префікси є найбільш вживаними у медичній галузі.

За допомогою цих суфіксів та префіксів утворюється величезний пласт запозичень у мові.

Окрім цього методу творення слів, було розглянуто такі способи як метафоризація та епонімізація, які є також дуже важливими та вживаними у сучасній перській мові.

2.3 Морфологічний спосіб творення медичної термінології в сучасній перській мові

Морфологія, як термін мовознавства, що вивчає форми слова, була поширена Августом Шлейхером лише у ХІХ ст. До цього, морфологію пов'язували з іменем Гете Й. В., однак зародилася вона в давні часи, коли з'явилася описова анатомія. Означала вона розділ мовознавства, який вивчає розмір, форму та структуру тварин, рослин і мікроорганізмів [82].

Наразі, морфологія в мовознавстві є розділом граматики, я якому вивчають явища, що описують граматичне походження слова як граматичної одиниці мови [8], тобто вивчає слово як частину мови, а морфема – це мінімальна морфологічна одиниця мови.

Головною одиницею морфології виступає слово. Слово є найбільшою морфологічною одиницею, оскільки вона складається з морфем. Основа – основна одиниця морфологічної процедури утворення слова. Основа, від якої твориться нове слово, називається твірною. Граматичні характеристики та зміни слова вивчаються саме у морфології [8, с. 6-7].

Спосіб творення слів за допомогою морфологічного методу є одним з найефективніших методів поповнення та збагачення словникового складу мови. За морфологічними ознаками слова усіх частин мови поділяються на змінювані: іменник, дієслово, прикметник, займенник, числівник, та незмінювані: прийменник, прислівник, частка, вигук і сполучник.

Для цього способу характерним є творення нових термінологічних одиниць з використанням або без використання афіксів.

До морфологічного словотворення відносяться такі способи:

- афіксація, тобто суфіксальний та префіксальний способи;
- напівафіксація;
- аббревіація.

Афіксація є одним з найпродуктивніших способів словотвору. Це певний процес творення слів за допомогою додавання словотвірних афіксів до основи слова та заміни знаків у межах слова [30, с. 792]. Афіксація або прогресивна деривація складається з суфіксації та префіксації, тобто слова творяться або за допомогою суфіксів, або за допомогою префіксів. Афікси можуть бути власномовними та запозиченими, тобто іншомовними.

Медичні терміни складаються шляхом поєднання префіксів та суфіксів до кореня слова, а корінь слова, зазвичай, – це основа, яка походить з грецької та латинської мови.

Звісно існують і англomовні та французькі запозичення, але їх не дуже багато, а арабськомовних запозичень медичної термінології у сучасній перській мові найменше.

Ахманова О. С. пише у своєму словнику, що афіксація – це морфологічний процес, який полягає у включенні афіксів до основи чи кореня слова. Прогресивна деривація нараховує суфіксальний, префіксальний, змішаний та постфіксальний способи [6].

Для творення іменників і прикметників використовується велика кількість суфіксів, серед яких є продуктивні і малопродуктивні. Більшість з них за своїм походженням є іранськими, але є також суфікси, запозичені з інших мов [60, с. 819].

Суфіксом вважається словотвірний афікс, який ставиться після кореня та перед закінченням у слові, а префікс – ставиться у слові перед коренем, на початку слова.

Спосіб творення слів за допомогою суфіксів є дуже поширеним у медичній термінології. Суфікси приєднуються або до простої, або до складної основи слова. Від суфікса, приєднуваного до слова, залежить яке значення буде мати новоутворене слово, тому що суфікси мають різні значення і можуть виконувати різні дії. Вони можуть вказувати на предмет або особу, місце заняття, науку, місце роботи, також можуть надати слову зменшувального значення [64].

До числа найбільш продуктивних перськомовних суфіксів для творення медичної термінології відносяться:

- ستان /stān/ – означає місце розташування. Від нього творяться такі слова, що позначають медичні установи, а також лікувально-профілактичні заклади. بیمارستان /bimārestān/ – лікарня; تیمارستان /timārestān/ або روانپزشکی بیمارستان /bimārestān-e ravanpezeshki/ – психіатрична лікарня;
- ش /shin/ – آزمایش /āzmāyesh/ експеримент походить від основи теперішнього часу آزما /āzmā/ дієслова آزمودن /āzmudan/ тестувати, досліджувати, експериментувати;
- گر /gar/ позначають того, хто виконує якусь дію: آزمایش گر /āzmāyeshgar/ має значення «експериментатор»;
- ی /ya-ye masdari/ – від слова بیمار /bimār/ твориться слово بیماری /bimāri/ хвороба; کر /kar/ глухий переходить у слово کری /kari/ глухота; від слова بیمارستان /bimārestān/ утворюється слово بیمارستانی /bimārestāni/ лікарняний; گچ /gach/ гіпс – گچی /gachi/ зроблений із гіпсу, гіпсовий.

Що стосується префіксів, то їх існує не так вже й багато, а особливо тих, за допомогою яких творяться медичні терміни. Є, наприклад, префікс بی /bi/ має значення заперечення.

Наприклад, слово خوابی /khābi/ має значення «сон», але якщо додати до нього префікс بی, то вийде слово بی خوابی /bikhābi/, тобто безсоння [60, с. 820].

Напівафіксація – це досить проблемне питання словотворення, оскільки існує дуже багато думок щодо того, що саме входить в поняття напівафіксу. Вони є досить характерними для творення усіх систем слів.

Науковець Мурясов Р. З. у своїй роботі пише, що ще досі не існують певні правила у мовознавстві, які б точно показували автономність чи афіксальність основ будь-якого сегменту слова [44, с. 15].

На основі визначення Арнольд І. В., напівафіксація – це такі частинки лексеми, які колись були компонентами складного слова, але потім вже не використовувалися у мові і отримали узагальнене значення [3, с. 159-160], а Вашунін В. С. зазначає, що будь-які словотвірні елементи можуть бути як напівафіксами, так і афіксами [13, с. 33].

За визначенням Рубінчика Ю. А., до напівафіксів відносяться такі словотвірні елементи, які, не будучи афіксами, практично виконують в слові їх функцію, але на відміну від афіксів володіють конкретним лексичним значенням [58].

Проблемою напівафіксації займалася Кубрякова О. С., яка у більшості своїх робіт висвітлює це питання. Вона зазначає, що напівафіксація асоціюється та співвідноситься з самостійними словами, але вони є аналогією чистих афіксів [39, с. 136].

Оскільки серед афіксів виділяються префікси та суфікси, напівафікси також поділяються на префіксоїди або напівпрефікси та суфіксоїди або напівсуфікси. Кожен напівафікс має своє значення.

У СПМ існує такий префіксоїд як پر роґ-. У тлумачному словнику Дехходи [90] надаються такі самостійні значення слова: 1) «повний», «заповнений»; 2) «наповнений по самі вінця»; 3) «багато». Поєднуючись з іменником, створює слова із новим значенням. Наприклад, слово پر چین و چروک /roqchinochoruk/ «зморшкуватий». Це слово новоутворене, і в багатьох словниках воно не вказане, але вживається досить часто.

Напівпрефікс سر sar- має такі значення: 1) початок; 2) голова; 3) людина; 4) сторона; 5) причина; 6) серед, поміж [90]. Слово سرانگشت /sarangosht/ «кінчик пальця» має сему «початок», а слово سرگیجه /sargije/ «запаморочення» має сему «голова».

Сюди також можна віднести напівпрефікс گاه gāh-. Це префіксоїд, який має значення «місце», «час». Наприклад, слово درمانگاه /darmāngāh/ означає і клініку, і амбулаторію, і диспансер. Слово درمان /darmān/ «лікування» приєднується до گاه.

У латинській мові існують словотвірні напівафікси, які часто використовуються для творення медичних термінів. При перекладі, звісно, латинській напівафікс або взагалі не зберігається, або лише частково.

До латинських словотвірних напівсуфіксів відносяться:

- -desis, має значення «поєднання», arthrodesis – *артродез* – خشک کردن /khoshk kardan-e mafsāl/ або آرتروdez /ārtrodez/;
- -dipsia, відповідає значенню «стан», polydipsia – *полідипсія* – پرنوشی /pornushi/;
- -gen, означає «розширювати», «робити більшим», endogenous – *ендогенія* – درونزاد /derunzād/;

Абревіація – один зі способів словотворення, який розвинувся та активізувався у ХХ ст. Цей спосіб характерний здебільшого для іменників. Цей спосіб не є таким відомим, як морфологічний або семантичний процеси, але також повсякчас використовується. Абревіація є досить продуктивним засобом поповнення лексики перської мови. Інколи її порівнюють з осново складанням або ж взагалі, кажуть, що вона виступає підвидом словоскладання, але це не так, тому що спосіб творення є унікальним і не схожим ні на що [20].

Існує два типи творення термінів: з початкових слів або ж з початкових літер [1, с. 33].

Певних закономірностей щодо того, як твориться абревіатура – немає [56, с. 169], але точно відомо, що іншого такого методу творення слів не існує [1, с. 27].

Інтерес, який виник у лінгвістів до явища термінологічної абревіації пов'язаний з прагненням простежити структурно-семантичні особливості утворення скорочених форм і з'ясувати причини цього лінгвістичного процесу, а також розкрити його екстралінгвістичну детермінованість. Вживання скорочених форм лінгвістичних одиниць обумовлена як складністю номінації явищ, так і наростальним прагненням та бажанням до економії мовних засобів у

зв'язку з прискоренням процесу комунікації. Проблема аббревіації в медичній термінології потребує подальшого ефективного дослідження, тому що вона має теоретичне та практичне значення для перекладацької діяльності і розв'язання питань, пов'язаних із уніфікацією та стандартизацією термінології [73, с. 18].

У сучасній перській мові аббревіація медичної термінології відбувається не часто, але оскільки у мові існує велика кількість запозичень з англійської мови, а там майже постійно використовують аббревіатури, то ці скорочені форми лінгвістичних одиниць входять і до перської мови. Задля створення термінологічних аббревіатур використовуються аббревіація та акроніми [73, с. 18].

Акроніми – це слова, складені з перших літер словосполучення, а аббревіатури – це слова, утворені скороченням слів та словосполучень, які читаються за початковими звуками слів, що входять до нього.

У медичній термінології існує затверджена група термінів-аббревіатур, наприклад: *СНІД* або *синдром набутого імунodefіциту* – نشانگان اکتسابی کمبود ایمنی /neshānegān-e ektesābi-ye kambud-e imani/ або просто *ایدز* /eidz/, тобто *AIDS* або *acquired immune deficiency syndrome* з англійської; *ДНК* або *дезоксирибонуклеїнова кислота* – دی ان ای /di-en-ey/ – *DNA* або *deoxyribonucleic acid*; *РНК*, *рибонуклеїнова кислота* – اسید ریبونوکلیئیک یا آر ان ای /asid-e ribonukleik/ або /ar-en-i/ – *RNA* або *ribonucleic acid*; *кров'яний тиск* – فشار خون /feshār khun/ – *BP* (*blood pressure*); *ІХС*, *ішемічна хвороба серця* – بیماری های قلب ایسکمیک /bimāriha-ye iskameyke qalb/ – *IHD* або *ischemic heart disease*; *β-blocker* або *beta blockers* – بلوک کننده بتا /blok konande-ye betā/ *бета-блокатори*; *ВІЛ* або *вірус імунodefіциту людини* – ویروس نقص ایمنی انسانی یا اچ آی وی /virus-e naqs-e imani-ye ensāni/ та /eich āi vi/ – *HIV*, *human immunodeficiency virus*; *ادراری* /edrāri-ye tanāsoli/ – *сечостатева система*, *GU*, *genitourinary system*; *Hb*, *Hgb*, *hemoglobin* – هموگلوبین /hemaglobin/ – *гемоглобін*; *Ht*, *HCT*, *hematokrit* – هماتوکریٹ /hemātukrit/ або خون بهر /khun-e bahar/ – *гематокрит*; *نبولایزر* /nebulāyzer/ – *nebs/ nebulizer* – *небулайзер*, *інгалятор*; *N/Saline*, *normal saline* – نرمال سالین /normāl-e sālin/ – *фізіологічний розчин*; *показники життєво важливих*

функції – علائم حیاتی /'elāyem-e xayāti/ – v/s, Vital Sign; *температура* – درجه حرارت /daraje-ye xarārat/ – T, temperature; *пульс* – نبض /nabz/ – P, pulse; *таблетка* – قرص /yors/ – Tab, tablet; *внутрішньом'язовий* – درون عضلانی /darun-e azolāni/ – I.M., intramuscular; *операційний блок* або *операційна кімната* – اتاق عمل /otāy-e 'amal/ – OR, operating room; *ампула* – آمپول /āmpul/ – Amp, ampoule; *рентген грудної клітини* – رادیوگرافی قفسه سینه /radiogrāfi-ye yafese-ye sine/ – CXR, chest X-Ray; *люмбальна пункція* – پونکسیون کمری /punksiun-e kamari/ – LP, lumbar puncture; *MPT, магнітно-резонансна томографія* – تصویرسازی تشدید مغناطیسی /tasvirsāzi-ye tashdid-e maġnātisi/ – MRI, magnetic resonance imaging; *швидка (невідкладна) медична допомога* – خدمات فوریت های پزشکی /khedmāt-e fouriathā-ye pezeshti/ або اورژانس پیش‌بیمارستانی /orzhāns-e pishbimārestāni/ – EMS, Emergency medical service, ambulance service; *епідуральна гематома* – هماتوم اپیدورال /hemātum-e epidurāl/ – EDH, Epidural Hematoma; *тромбоз глибоких вен* – ترومبوز عمقی /tromboz-e siāhragi-ye omiyi/ або ترومبوز وریدی عمقی /tromboz-e varidi-ye omiyi/ – DVT, Deep Venous Thrombosis.

Отже, ми розглянули усі методи творення медичних термінів у сучасній перській мові, що входять до морфологічного способу творення. Ми виявили, що найбільше для утворення МТ у мові використовують афікси, напівафікси та аббревіація. Кожен із цих методів має свої власні особливості для формування медичних термінів у СПМ.

Оскільки, СПМ ще досі активно розвивається у МС, а у мові поповнюється словниковий склад, можна зробити висновки, що усі шляхи творення термінів є дуже важливими та потрібними.

2.4 Класифікація МТ в сучасній перській мові

Метод класифікації є досить важливим для розуміння, формування та систематизації термінів, особливо в медичній сфері. За допомогою класифікації завжди легше знайти будь-яке потрібне слово. Не дивлячись на те, що в

сучасній перській мові існують свої питання щодо систематизації слів та словосполучень медицини, все ж таки їх можна поділити за певними фаховими групами.

У кожній галузі існують власні терміни, які саме утворюють термінологічну систему мови. Оскільки кожна сфера діяльності людей має свої відповідні терміни, то вони також мають свою власну класифікацію за Канделакі Т. Л. Вона виокремлює таку систематизацію:

- загальнонаукові слова та словосполучення, що можуть вживатися в декількох сферах науки та техніки;
- галузеві, які вживаються лише в якійсь певній галузі;
- вузькоспеціальні [28].

Лексику медичної термінології умовно можна поділити на такі групи:

1) анатомічні терміни – назви частин людського тіла та їх складових органів. Біологічна термінологія використовується задля правильного опису розташування частин тіла, органів та інших анатомічних утворень. Анатомічну термінологію можна умовно поділити на:

- терміни, що позначають ділянку тіла людини: *кістка* – استوخان /ostukhān/; *скелет* – اسکلت یا استوخان بندی /ostukhān-e bandi/ або /eskelet/; *рот* – دهان /dahān/; *голова* – سر /sar/; *пальці* – انگشت دست /angosht-e dast/; *великий палець* – انگشت اول انگشت شست یا /angosht-e shast/ або /angosht-e avval/; *вказівний палець* – انگشت اشاره /angosht-e eshāre/; *середній палець* – انگشت میان /angosht-e miān/; *підмізинний палець* – انگشت حلقه یا انگشت انگشتری /angosht-e xalqe/ або /angosht-e angoshtari/; *мізинець* – انگشت کوچک یا انگشت پنجم /angosht-e kucha(e)k/ або /angosht-e panjom/; *м'язи* – دستگاه ماهیچه‌ای /dastgāh-e māhiche-i/ або /dastgāh-e azole-i/; *стопа* – پیش‌پا یا قدم /pish pā/ або /qadam/; *кістки нижньої кінцівки* –

кардіолог; دندانپزشک /dandānpezeshk/ – *стоматолог*; پزشک زنان /pezeshke zanān/ або متخصص زنان و زایمان /motakhas-es-e zanān va zāyemān/ – *гінеколог*; جراح /jarāx/ – *хірург*; رژیم‌شناس /rezhimshenas/ – *дієтолог*; متخصص زیبایی /motakhas-es-e zibāyi/ – *косметолог*.

На нашу думку, ефективніше та краще всього буде поділити медичну термінологію на вузькі відгалуження та сфери, тобто у кожен медичну сферу додати відповідні за певною темою слова і вживати лише ті слова, що належать до тієї чи іншої сфери медицини.

Наприклад, взяти *кардіологію* – کاردیولوژی /kārdiolozhi/ або پزشکی قلب /pezeshki-ye yalb/ і додавати туди відповідні за розділом медицини терміни: heart valve – دریچه قلب /dariche-ye yalb/ – *серцевий клапан*; aortic valve – دریچه آورت /dariche-ye āurt/ – *клапан аорти*; atrium – دهلیز /dehliz/ – *передсердя*.

У плані систематизації слів, такий метод буде більш дотепним не лише для медичних працівників, а й для перекладачів та іноземних студентів медичних спеціальностей.

Висновки до Розділу II

Крім того, що мова завжди поновлюється і у неї надходять багато запозичень з різних іноземних мов, медична термінологія також поповнюється і користується власною мовою, використовуючи свої мовні ресурси.

Розділ присвячено аналізу та методам термінотворення у лінгвістиці загалом, та зокрема у перській мові. Були виокремлені такі методи творення медичної термінології у сучасній перській мові: семантичний та морфологічний.

До семантичного способу ми віднесли епонімізацію, запозичення та метафоризацію, а до морфологічного способу – афіксацію (суфіксацію та префіксацію), напівафіксацію та аббревіацію. Кожен з цих методів активно

використовуються у мові та є ефективною ланкою творення усіх термінів медичної сфери.

Також, окремо було надано запозичення з латинської мови, що творяться за допомогою латинських суфіксів і слова французького походження, що використовуються у СПМ. Так само описано варіант класифікації медичної термінології у сучасній перській мові.

У результаті проведеного аналізу було виокремлено основні характеристики вживання медичної термінології в сучасній перській мові. Дані результати аналізу можуть бути використані для проведення інших дослідів медичної термінології у сучасній перській мові. Також, ці результати можуть бути корисними під час укладання персько-українських словників медичної термінології, оскільки надана детальна інформація щодо того, як твориться медичний термін у СПМ.

РОЗДІЛ III. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ПЕРСЬКІЙ МОВІ ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1 Особливості функціонування МТ в сучасній перській мові

З плином часу, термінологія набула певної особливості та важливості у мовознавстві. З'явилися нові науки та системи дослідження особливостей тієї чи іншої сфери. На даному етапі розвитку лінгвістики, медична термінологія посідає значне високе місце за рівнем її використання.

Термінологія багатьох галузей знань, особливо технічної та медичної, знаходиться зараз в Ірані в процесі становлення і ще не отримала достатнього зображення в лексикографічних працях загального типу, а спеціальних галузевих і термінологічних словників створено ще занадто мало. Тим більше, немає двомовних словників МТ, де порівнювалися б медичні слова перської та української або перської та російської мов.

Органом, який займається устаткуванням, систематизацією, функціонуванням та класифікацією медичних термінів являється «فرهنگستان», тобто Академія перської мови та літератури або Фархангестан. У центрі займаються методами утворення нових медичних термінів.

Не існує праць та досліджень, які б викривали загальні структурно-семантичні та системно-функціональні особливості процесу творення термінів медичної сфери. Задля того, аби зробити якісь висновки та виокремити схеми функціонування МТ у сучасній перській мові, треба приділити особливу увагу стилістиці та граматиці мови.

Цікавим історичним фактом щодо функціонування медичних термінів у сучасній перській мові є їх використання у різних творах та добутках. Наприклад, у відомій книзі Абул-касима Фірдоусі «Шах-наме» описано дуже багато фармацевтичних рослин, які у той час використовувалися для лікування

хворих людей. Також, там описується немало медичних інструментів, якими тоді користувалися.

У зв'язку із тим, що медицина та медичні технології ефективно розвиваються у сучасному світі, це створює попит на використання медичних термінів у сучасній перській мові [69]. Загальне вживання МТ є достатньо поширеним як серед звичайних людей, так і серед науковців.

Слова медичної сфери є дуже вживаними в Ісламській Республіці Іран, оскільки медицина знаходиться там на досить високому та поважному рівні. Щоденно створюються нові слова та словосполучення на позначення різних термінів медицини. Оскільки, Іран є країною, де активно розвиваються та удосконалюються сфери пластичної хірургії і фармакології, це стає причиною великої зацікавленості у медичній лексиці. У країні досить серйозно вивчаються ракові клітини та пухлини, і це також супроводжується створенням нових термінів. У країні творяться не лише нові терміни на позначення різних явищ та захворювань, а й формуються нові настанови та поради щодо проведення операцій різної складності.

- Фармацевтичні терміни, تزریق داخل وریدی /tazriy-e dākhel-e varidi/ означає *внутрішньовенну ін'єкцію*; کمپرسور /kompresur/ – *компресор*; تغییرپذیری /tagiirpaziri/ – *нестійкий психологічний стан* або *лабільність*; اسمز /osmoz/ або گذرندگی /gozarandegi/ – *осмос*; تراوش /tarāvesh/ або پرکولاسیون /perkulāsiub/ – *фільтрування* або *перколяція*; صنایع داروسازی /sanāye' dārusāzi/ – *фармацевтична промисловість*; پالایش /pālāyesh/ – *рафінування*; مخلوط /makhlut/ – *суміш*; عقیم سازی /ayimsāzi/ – *стерилізація*; تندتپشی /tondtapeshi/ або تاکی کاردی /tākikārdi/ – *тахікардія*;
- Терміни, що належать пластичній хірургії: لیپوساکشن /liposākshen/ або چربی کشی /charbikeshi/ – *ліпосакція*; ماموپلاستی /māmuplāsti/ або جراحی رینوپلاستی /jarrāhi-ye tarmimi-ye pestān/ – *мамопластика*; رینوپلاستی /rinuplāsti/ або جراحی زیبایی بینی /jarrāhi-ye zibāi-ye bini/ – *ринопластика*;

کاشت مو /kāsht-e mu/ – *пересадка волосся*; سیتوپلاستی /septuplāsti/ – *сентопластика*; لابیاپلاستی /lābiāplāsti/ – *лабіопластика*; ترمیم پرده بکارت /tarmim-e parde-te bekārat/ – *відновлення дівочої плівки* або *гіменоластика*; ایمپلنت /implant/ – *імплантати*;

Цікавим є те, що наприклад таким поняттям, як ліфтинг, малярпластика, фронтліфтинг або фронтпластика, блефаропластика та іншим новоутвореним позначенням не надаються перськомовні переклади у словниках. І таких слів багато не лише у сфері пластичної хірургії, а й фармацевтичній, хірургічній та клінічних сферах. Нестача роз'яснень термінів викликає багато незручностей при систематизації та аналізі медичних термінів.

Медична термінологія СПМ – це певна система мови, яка складається з різних частин, що утворює лексичний пласт. МТ охоплює патологічні стани людини, переносники хвороб, ліки, фармацевтику, прилади, технічні обладнання та інструменти, ознаки та форми захворювань, мікроелементи, хвороби, слова з біології та анатомії [75].

До складу медичної термінології СПМ входить більше тисячі слів та словосполучень, що складають базу термінів різних медичних дисциплін [64]. Терміносистема медичної сфери має багатовікову традицію, що завжди розвивалася.

Шляхом запозичень з різних європейських мов, у перській мові налічується більше тисяч слів медичної термінології. Наразі, науковці, які займаються питаннями утворення МТ у мові в Ірані, намагаються повністю очистити мову від різного роду запозичень, для того, аби іранці використовували суто перські слова. Не дивлячись на те, що більшість слів утворено саме за допомогою запозичень, все ж таки, у сучасній перській мові існують свої сталі вирази медичної термінології, які вживаються у медицині, а також застосовуються у повсякденному житті. Не зважаючи на різні заборони, жителі країни все одно використовують запозичення. Наприклад, український термін *анемія* має три відповідники у сучасній перській мові, один з яких – це

запозичення з арабської мови: 1) کمخونی /kam khuni/; 2) آنمی /ānemi/; 3) فقر الدم /faqr aldam/ – запозичений термін з арабської мови, також означає анемію.

Також, у країні розвивається генна інженерія та авіаційна медицина, яка теж супроводжується створенням нових слів та словосполучень у медичній галузі науки. Ісламська Республіка Іран робить великі успіхи у генній інженерії та займає досить високе місце у світі за її дослідженнями, наприклад: *бактеріофаг* – باکتریوفاز /bākteriufāzh/; *молекулярна біологія* – زیست‌شناسی مولکولی /zistshenāsi-ye mulekuli/; *лізоцим* – لیزوزیم /lizuzim/; *стовбурові клітини* – یاخته بنیادی /yākhte-ye bonyādi/; *нуклеїнова кислота* – اسید نوکلئیک /asid-e nukleik/; *біополімери* – بیوپلیمرها /biupolimerha/; *генотип* – ژنوتیپ /zhenotip/ або ژن‌کرد /zhenkard/; *трансфекція* – ترا آلودگی /terā āludegi/; *клітинна мембрана* – پوسته یاخته /puste-ye yākhte/; *еукаріоти* – یوکاریوت /yukāriut/; *клонування* – تاگسازی /tāgsazi/ або شبیه‌سازی /shabihsāzi/ або کلونینگ /kloning/; *біоінженерія* – مهندسی زیستی /mohandesi-ye zisti/ або زیست‌شناسی مهندسی /mohandesi-ye zistshenāsi/; *екіпаж* – خدمه /khadame/; *атмосферний тиск* – فشار هوا /feshār-e havā/.

Термінологічна лексика постає як сукупність спеціальних найменувань, об'єднаних в терміносистеми [22]. Дослідження проблеми співвідношення запозичених і споконвічних термінів шляхом співвідношення фактів мови і фактів історії в процесі становлення і розвитку наукових знань дозволило встановити загальні закономірності розвитку. Як результат впливу латинської, грецької та арабської мов перська медична термінологія має у своєму складі близько 60% запозичень. Іран використовує латинсько-грецькі запозичення, але також створює свої власні терміни або еквіваленти [73].

Постійність функціонування запозичених термінів свідчить про те, що процес освоєння слів іноземної лексики у різних областях випереджає їх адаптацію та використання еквівалентів у мові. Особливістю використання запозичень для позначень наукових понять у мові, є точність визначення того чи іншого предмета чи явища, необхідна для відображення його суті у повному обсязі, саме це і є важливою умовою адекватного сприйняття того чи іншого

терміна. У зв'язку з цим, запозичення гарно виконують дефінітивну функцію, передаючи значення будь-якого об'єкта без різних смислових спотворень [69].

Мінусом загального вживання запозичень є складність в їх фонетичному оформленні, а недоліком процесу запозичення іншомовної лексики є його перешкоджання розвитку перської мови [69].

Наприклад, слово *фельдшер* у сучасну перську мову було запозичено з німецької мови і звучало як *feldscher*. Для іранців дуже важко вимовити слово, у якому такі приголосні звуки і просто транслітерувати цей термін вони б точно не змогли. Вони створили свій еквівалент цьому слову – بهيار /behyār/.

Оскільки, наукова термінологія, зокрема, медична, ґрунтовно розвивається у сучасному світі, терміни зі сфери медицини, фармацевтики, біології є дуже важливими для функціонування медицини та створення ще більшої кількості слів.

Та й загалом, термінологічна система медичної сфери вважається однією з найбільших, оскільки існує великий попит на цю науку та її відгалуження. Існують різні розгалуження у медицині, які мають свої власні поділи на специфічні теми. Саме тому, в усіх мовах найбільше термінів відносяться саме до медичної сфери: پروستاتیت /prustātīt/ – *простатит*; پوسیدگی دندان /pusidegi-ye dandān/ – *карієс*; زایمان /zāyemān/ – *пологи*; کلهسیستیت /kolesistīt/ – *холецистит*; شوره سر /shure-ye sar/ – *луна*; برونکوسکوپى /berunkoskopi/ – *бронхоскопія*; رگنگاری کرونری /ragnegāri-ye koronari/ – *коронарографія*; سینوزیت /sinauzīt/ – *синусит*; چشمپزشکی /chashmpezeshki/ або افتالمولوژی /oftālmulozhi/ – *офтальмологія*; ید /yod/ – *йод*.

Очевидно, що розвиток медицини на даний час є найбільш активним і продуктивним, тому цей аспект викликає жваве зацікавлення і саме з цієї причини є такою актуальною темою у житті іранців [69]. Наразі, основним та головним питанням досліджень у МС є створення двомовних словників, для більшого розуміння слів, запозичення, а також утворення неологізмів.

3.2 Лексикографічні особливості реєстрації медичної термінології в сучасній перській мові

У кожній мові використовується тисячі медичних термінів, які постійно поповнюються новими словами, найменування та значеннями. Останнім часом, лексикографічна наука дуже швидко розвивається не лише в Ірані, а й в усьому світі. Це визвано тим, що у світі укладаються інтернаціональні зв'язки та відбувається інформаційний вибух і це супроводжується утворенням неологізмів в абсолютно різних сферах наук.

Наукою, що вивчає утворення словників є лексикографія. Також, існує таке поняття, як «термінографія». У своєму широкому розумінні, термінографія – це теорія і практика утворення термінологічних словників. Термінографія має багаторічний шлях розвитку та її становлення, адже вона формувалася разом із технікою, наукою, термінологією як системою та науковою мовою [91].

Лексикографія дуже міцно зв'язана з термінологією – комплексом термінів, що слугують для певної галузі знань.

Існує гостра потреба у галузевих медичних словниках, для того, аби було легше систематизувати усі медичні терміни. У творенні словників мають брати участь не лише мовознавці, а й медичні працівники. Сферою фіксації термінів виступають не лише словники, а й спеціальні тексти [67, с. 10]. Необхідність та важливість медичної термінології пояснюється тим, що протягом останніх років ця сфера дуже швидко розвивається та утворюються все нові і нові слова.

У XX ст. був стрімкий розвиток появи спеціальних термінологічних словників. Були створені як одномовні та двомовні, так і багатомовні тлумачні та термінологічні словники. Протягом XX ст. у світі було створено десь близько 30 словників.

Розвиток молекулярної біології та авіаційної медицини змінив багатовікове традиційне уявлення про ряд патологічних станів людського організму. За допомогою розвитку нових підрозділів медицини, було утворено

нові шляхи для трактування медичних захворювань. Через розвиток міжнародних контактів у сфері медицині, інформація щодо тих чи інших правил відтворення та систематизації слів значно розвинулася та з'явилася потреба у більш адекватному та точному відтворенню термінів. Саме тому і з'являються нові слова, до старих слів підбираються додаткові значення, а інші виходять з ужитку [42, с. 179].

Окрім цього, слід зауважити, що словники спеціальної лексики являються головним інструментом в усіх термінологічних видах діяльності. Це і є причиною того, що лексикографія є такою популярною сферою вживання. Значення словників із кожним днем зростає [42, с. 179].

У перській мові існує гострий дефіцит словників медичної термінології, вони звісно є, але або вони дуже застарілі та не мають неологізмів, або ж вони лише перськомовні. Крім цього проблемою укладання словників є те, що в Україні небагато мовознавців, які б знали не лише перську мову, а й розуміли значення тих чи інших медичних термінів. Для утворення лексичного словника медичної термінології треба неперевершено володіти знаннями в медичній сфері, а також слідкувати за розвитком лексикології та формуванням нових слів у мові. Українсько-перський та персько-український словники стануть у пригоді не лише викладачам та студентам, які вивчають перську мову, а й тим, хто приїжджає з Ірану до України. Для іноземців краще навіть створити персько-англо-український словник, оскільки це зможе допомогти їм у швидшому освоєнні необхідної термінології.

Лексикографічною проблемою є те, що в українській мові, в англійській, а також в перській мові медична термінологія майже не систематизована та не упорядкована. У мовах існує дуже багато синонімів до одного терміна і це дуже ускладнює можливість пошуку еквіваленту в мові оригіналу [42, с. 180].

«Поповнення перської термінології ведеться шляхом створення термінів внаслідок внутрішніх ресурсів і запозичення іншомовних слів. При цьому у зв'язку з відсутністю спеціального центру, який керував би роботою зі створення нових термінів і одночасно стежив за правильним і несуперечливим

їх використанням, термінотворенням стали займатися різні організації та окремі особи», – так Рубінчик Ю. А. у своїй роботі «Лексикографія перської мови» описує процес поповнення мови термінологічною лексикою [59].

Існують різні проблеми укладання лексикографічних словників МТ в сучасній перській мові. Однією з таких проблем є синонімія. Наприклад, слово *алергія* перекладається не лише як *آلرژى* /*ālerzhi*/, а ще як *حساسیت* /*hasāsiyat*, але при перекладі на українську мову, другий термін може передавати не алергію, а «чутливість» до чогось. При тлумаченні треба бути дуже уважним із контекстом.

Для того, щоб уникнути цю проблему, слід укладати словники за медичними сферами, аби детальніше розписувати значення для кожного терміна та словосполучення. На даний момент, лише традиційні орфоепічні друковані словники містять повні дані вимови медичних термінів, а також до них надаються фонематичні транскрипції. Це забезпечує надійну фонетичну складову майбутніх одномовних та двомовних термінологічних словників. Словникова стаття лексикографічних довідників повинна включати фонематичну транскрипцію, граматичні позначки та інколи культурологічну інформацію [67, с. 7].

Якщо дослідити систематизацію укладання Арабсько-персько-англійського словника МЛ та термінології Сеїфі М., Заркар З. та Фаталіхзаде Н., то про нього можна сказати, що було опрацьовано дуже багато джерел для його укладання. У словнику три стовпця, перший – арабський термін, другий – перський і третій – англійський відповідник. Там зібрано більшість фармацевтичних, біологічних, анатомічних, хімічних та клінічних слів. До кожного арабського терміна надається відповідник у перській та англійській мовах. У словнику описано 7500 слів та словосполучень медичної сфери. Там надано приклади не лише окремих слів, а показується взаємодія термінів з іншими словами. Також показуються семантичні відношення між лексичними одиницями.

Надані випадки, коли слово може передавати різні значення, так, наприклад, окремо слово التهاب /eltehāb/ – означає «запалення». Якщо вжити це слово у поєднанні з عصب /'asb/ – *нерв*, вийде слово *неврит* – التهاب عصب /eltehāb-e 'asb/ – *neuritis*, і таких прикладів дуже багато: التهاب پوست /eltehāb-e pust/ – *dermatitis* – *дерматит* або *запалення шкіри*; التهاب گوش /eltehāb-e gush/ – *otitis* – *отит*; التهاب روده کور /eltehāb-e rude-ye pust/ – *cecitis, typhlitis* – *тифліт*, *запалення кишечника*; التهاب پیشابراه /eltehāb-e pishāberāh/ – *urethritis* – *уретрит*, *запалення сечового міхура*; التهاب بستر ناخن که منجر به از دست رفتن آن می شود /eltehāb-e bastar-e nakhon le monajer be az dast raftan-e ān mi shavad/ – *onychias, onychosis* – *запалення нігтьового ложа*; التهاب همه بخش ها یا ساختمان های گوش /eltehāb-e hame-ye bakhsh ha ya sākhtemānha-ye gush/ – *panotitis* – *запалення внутрішнього та середнього вуха*; التهاب چربی غشایی به ویژه ناحیه شکم /eltehāb-e charbi-ye ġoshāyi be vishe nāxiye-ye shekam/ – *panniculitis* – *целюліт*, *жирова гранулема*; التهاب پلک ها /eltehāb-e pelk ha/ – *blepharitis* – *блефарит*; التهاب ریشه های عصبی نخاع /eltehāb-e rishe hāye 'asbi nokhā'/ – *radiculitis, polyradiculitis* – *радикуліт*; التهاب بسیاری از غضروف های بدن /eltehāb-e besiyari az ġozruf haye badan/ – *polychondritis* – *поліхондрія*; التهاب یک دریچه به ویژه دریچه قلبی /eltehāb-e yek dariche be bizhe darichye yalbi/ – *valvulitis* – *запалення клапана серця*; التهاب بافت چربی /eltehāb-e baft-e charbi/ – *pimelitis* – *запалення жирової тканини*; التهاب نخاع و پرده های آن /eltehāb-e nokhā' va parde hāye ān/ – *meningomyelitis* – *запалення спинного мозку та його речовин, менингомієліт*.

Укладання словників завжди було важливим етапом функціонування мови в країні та у світі. За допомогою словників мова завжди розвивається та систематизується. Вони допомагають не лише при комунікації, а й при вивченні сучасних наук.

Задля відбору тлумачного словника загального типу необхідно дотримуватися наступних критеріїв, а саме: частоти використання слів, номінативних та комунікативних цінностей слова, його лексико-семантичних зв'язків із іншими словами та сполучуваності слова [34, с. 23].

При утворенні тлумачного словника для навчальних цілей відбувається дворазова перевірка словникового складу, тобто коли відбираються слова, потрібно приділити увагу його вживаності у мові та актуальності значення багатозначних слів. Слова зазвичай утворюються за допомогою ідеографічного та алфавітного способів, але в основному, здебільшого використовується алфавітний метод [34, с. 23-24].

Цікавим є те, що наразі через розвиток комп'ютерних та інформаційних технологій в лексикографії з'явилася електронна лексикографія, яка займається утворенням електронних словників або машинних словників. Така форма систематизації словника дозволяє прибрати недоліки паперової термінографії та підняти її на вищий рівень [78, с. 124].

Утворення машинних словників відоме також і в Ісламській Республіці Іран. Звісно, це ще не широкопоширене явище, але потрохи вже починає використовуватися у лексикографічній сфері. Наприклад, гарним прикладом електронного словника є словник Дехходи واژه یاب. Хоча він і називається словником Дехходи, при пошуку слів там також використовуються джерела Тлумачного словника перської мови Моїна М.

Ця пошукова система не раз ставала у нагоді, при пошуку слів, які описані у даній кваліфікаційній роботі, оскільки там вказуються не лише синоніми та англійські і арабські відповідники, а ще й надається транскрипція слова. Він цікавий тим, що там навіть показані діалекти, які є загальноживаними у сучасній перській мові. Це досить великий за кількістю слів глосарій, який можна використовувати як з комп'ютерів, так і з телефонів. Особливістю цієї програми є те, що вона налічує майже усі слова сучасної перської мови, Звісно там не має багатьох новоутворених термінів медичної сфери, але описані ті, що вже давно відомі у мові.

Перськомовних лексикографічних систем не так вже і багато, більше все ж таки, перевага надається друкованому варіанту. Ситуація класифікації медичних термінів, хоча і розвивається, але все ж таки потребує більшого опрацювання та дослідження. Важливо знайти ефективні методи систематизації

словників для того, аби лексикографія розвивалася більше результативно і було створено більше профільних медичних словників.

3.3 Основні підходи до перекладу перської МТ українською мовою

Перекладання медичної термінології є найскладнішою та найголовнішою проблемою сьогочасного мовознавства та перекладознавства. Термінологія має таку особливість через її стрімкий та шалений розвиток і попит у різних наукових сферах.

Система термінології є складним та важливим лексичним пластом будь-якої мови [72 с. 274]. Також, Динес Л. А. у своїй роботі зазначає, що термінологія будь-якої сфери науки знаходиться у постійному стані змін, вона змінюється як якісно, так і кількісно. Деякі поняття більше не використовуються і створюються нові слова, що мають інші нові значення та докладніше передають зміст тих слів, що вийшли з ужитку в мові [25].

Багато науковців дотримуються думки, що термін є словом або словосполученням, що позначає особливе поняття та вміщує наукове повідомлення [72 с. 275].

Наприклад, при перекладі термінів з англійської мови на УМ науковці намагаються віднайти певну лексичну відповідність, яка може зберігати значення та сенс слова. Це досить складно, тому що більшість термінів з'явилися не так давно і тому буває нелегко надати мовну реалію в УМ [72 с. 276].

Скороходько Е. Ф. відзначає, що інколи буває неможливо знайти абсолютний точний відповідник. Подеколи можна замінити абсолютний еквівалент відносним, тобто спорідненим словом, але його також не завжди використовують при тлумаченні, щоб не загубити перше значення [66].

Терміни – це такі поняття слів, які вживаються у спеціальній сфері науки. Терміни можуть вживатися як у повсякденному житті, так і лише у якійсь певній галузі знань.

Термінологія досить специфічна та серйозна тема, але терміни не завжди перекладаються важко, оскільки існують певні правила, які можна використати для того, щоб перекласти точно значення терміна і дати правильне пояснення поняття. Не завжди те, що ми перекладаємо українською мовою має той самий сенс, що криється у сучасній перській мові.

Через те, що у сучасній перській мові зазвичай існує не лише суто перське слово, а й багато запозичень та синонімів у мові, це досить серйозно ускладнює процес перекладу, оскільки інколи значення терміна можуть бути не зовсім однаковими, або належати не лише одній сфері, наприклад, медичній, а й технічній. Існують також багатозначні медичні терміни, які не завжди мають повний відповідник в українській мові.

Крім багатозначності термінів, може бути й таке, що через процес створення нових слів, тобто неологізмів, мова ще не встигла надати свого перекладацького відповідника або якогось близького за значенням слова. У такому випадку, треба ретельно вивчити значення слова, можливо навіть розбити слово на морфологічні частини, дослідити походження і лише після цього, шукати відповідник у мові.

Також, можна розглянути термін у декількох мовах, порівняти його і, або запозичити поняття у рідну мову, або використати лінгвістичний спосіб для тлумачення спеціалізованої термінології.

Що стосується синонімів, то в сучасній перській мові їх налічується досить багато. Так, наприклад, до українського терміна *аносмія* можна знайти три відповідники в сучасній перській мові: 1) از دست دادن حس بویایی /az dast dādan-e hess-e buyāyi/ – дослівне відтворення цього терміна УМ звучить як «*втрата нюху*»; 2) نابویایی /nābuyāyi/ – означає «*відсутність нюху*»; 3) آنوسمی /ānusemi/ – передає точне значення терміна, оскільки це є запозичений варіант і означає він саме *аносмію*. Даний приклад нам показує, що при перекладі з перської мови

обов'язково треба приділити увагу тематиці тексту. Якщо це слово вжито саме в медичному сенсі – його бажано тлумачити як «аносмія», тому що сам термін передає поняття «втрата нюху».

Несхожість мов створює ще більше проблем, так як і за граматиною, і за звучанням мови дуже відрізняються і тому, це може призводити до серйозних проблем при перекладі МТ українською мовою.

У своїй праці щодо лексико-семантичних трансформацій та системи перекладацьких прийомів у німецькій мові, Архіпов А. Ф. виокремлює таку класифікацію: 1) додавання слів, словосполучень та речень; 2) опущення лексичних елементів; 3) лексична заміна слова словосполученням; 4) заміна видового поняття слова іншим; 5) транскрипція, тобто фонетична імітація слова та транслітерація, тобто буквена передача [5]. Деякі науковці, як, наприклад, Бурлак А. Л. виокремлюють запозичення як один із підходів перекладу термінології [12].

Перше, що треба зробити при відтворенні слова – проаналізувати властивості нового терміна. Для початку, треба детально продивитися властивості нового поняття і вже лише після цього намагатися тлумачити слово.

Перекладати слова, що мають або латинське запозичення, або якийсь еквівалент в іншій мові – не складно, але бувають і такі МТ, що не мають точного значення у перській та українській мовах. Недослідженість перських медичних термінів українськими мовознавцями є основною проблемою перекладу МТ українською мовою.

Необхідно вивчати та враховувати шляхи освоєння запозиченої лексики та семантику сучасних термінів в усіх мовах, тому що інколи, значення можуть бути повністю протилежними. Неточності при перекладі можуть бути небезпечними для життя хворого. Перекладачеві потрібно досконало володіти термінологією та її стилістичними особливостями [73, с. 22].

Майже не існує праць в яких би порівнювалися медичні терміни перської та української мов. Але у загальному мовознавстві виділяють наступні лексичні

способи трансформації перекладу термінів, які так само можна використати при перекладі МТ з перської на українську мову:

1. Метод перекладу, при якому графічна або звукова форма слова здійснюється передачею засобів абетки мови перекладу, називається транскодуванням [15]. Процес перекладу за допомогою транскодування є найпростішим методом перекладу. Під час транскодування майже завжди передаються усі літери, іноді звісно її частина передається лише частково. Інколи при тлумаченні МТ перської мови відбувається фонетична адаптація і тоді, використовуються такі системи запису мов, як транслітерування та транскрибування. Транслітерація – це по-буквена передача слів мови оригіналу мовою перекладу, а транскрибування або транскрипція – передача слів за їх вимовою, тобто вони записуються так мовою відтворення, як вони вимовляються у мові оригіналу. Можна також застосовувати змішане транскодування, де майже повністю показується його звучання, але і передаються його нові елементи [11]. Оформлення іношомовних запозичень транслітерації засобами перської мови, дозволяє виділити їх серед перських нетипових буквених комбінацій, але це також може спричинити проблеми: неправильне прочитання і тлумачення [69]. Може відбуватися заміна або додавання однієї фонемі на іншу [77]. Транскодування використовується тоді, коли в мові немає еквіваленту і перекладач не може дібрати відповідника. Цей процес завжди має лише єдине значення і тому метод можна вживати тоді, коли треба утворити новий термін у мові перекладу [10]. Наприклад: هیپوتالاموس /hipotalamus/ – гіпоталамус; سروتونین /serutunin/ – серотонін; آفازی /āfāzi/ – афазія; تالاموس /talamus/ – таламус; آدنوزین /ādenozin/ – аденозин; لیپوزوم /lipuzum/ – ліпосома;
2. Конкретизація – спосіб перекладу слів, за допомогою якого надається конкретне поняття слова. Завдання конкретизації полягає у

тому, щоб надати більш вузьке за сферою та семантикою значення для більш чіткого розуміння змісту речення [75]. Цей метод застосовується тоді, коли треба використати більш вузьке логічне значення слова [72 с. 279]. Так, наприклад перське слово آزمایش /āzmāyesh/ має декілька значень: 1) випробування; 2) перевірка; 3) тест; 4) проба; 5) іспит, але при перекладі словосполучення آزمایش پاپ اسمیر /āzmāyesh asmir/ або آزمایش پاپ-ر-اسمیر /āzmāyesh rāp-e asmir/ буде перекладатися як *ПАП-тест, тест-мазок, мазок Папаніколау* – це все синоніми. Слово буде вжито у більш вузькому значенні, що належить саме медицині.

3. Генералізація – спосіб перекладу слів, протилежний конкретизації. Це метод, при якому конкретне значення слова замінюється загальним [75]. Перське слово برآمدگی /barāmadegi/ при перекладі на українську мову буде звучати як виступ, але через те, що це не відноситься до медичної термінології, то перекладаючи на українську мову, ми замінимо його на слово «*припухлість*». Саме це слово буде точно передавати зміст у медичній сфері.
4. Еквівалентний переклад – це спосіб, при якому значення терміна вихідної мови повністю сходиться зі значенням у мові перекладу. Наприклад, термін مرض قند /marz-e qand/ – «*цукровий діабет*». Якби не було еквіваленту в УМ, то цей термін з перської перекладався б як «цукрова хвороба» [68, с. 43]. При еквівалентному перекладі слід дуже серйозно підійти до вибору варіанту перекладу, він повинен бути точним, але не обов'язково буквальним. Також, термін має бути за можливості коротким і мати деривативну особливість, а ще, у разі транскрибування іноземних термінів слід брати до уваги норми словотворення і граматику мови оригіналу та мови перекладу [73]. У цілому, тлумачення деяких неологізмів-еквівалентів іношомовних запозичень є складним, через недостатнє освоєння цих

термінів перською мовою і тому, що значення не завжди очевидні поза контекстом [69].

5. Для перекладу медичних термінів з сучасної перської мови на українську можна використати компресію, тобто скорочення та звуження структури слова. Явище компресії поширюється на морфологію, синтаксис та фонологію. Зазвичай, мовна компресія здебільшого використовується для економії зусиль [79]. Мовна компресія МТ виражається скороченням слів та абрєвіацією. Наприклад, слово *електрокардіографія* скорочується в *ЕКГ* і перською буде звучати як *الکتروکارڈیوگرام* /elektrokārdiugrām/ або *نوار قلب* /navār-e qalb/. У перській мові не існує скороченої форми даного слова.
6. Існує також метод тлумачення МТ за допомогою опису значення слова, тобто коли у мові не існує якогось слова, то його можна описати та надати якусь характеристику поняття для більшої зрозумілості. За допомогою цього описового пояснення слово може замінитися словосполученням, яке буде адекватно передавати зміст терміна [29, 36 с.] Такий метод може бути використаним при перекладі МТ, але він не є досить ефективним та вживаним у сучасній перській та українській мовах. Цей спосіб здебільшого використовується для розкриття поняття неологізму, який, наприклад, був створений у сучасній перській мові, і що не має навіть близького еквіваленту в українській мові.

Таким чином, було проаналізовано різні методи перекладів МТ та надано головні граматичні та лексичні трансформації, які можна використовувати при перекладі медичних УМ.

Серед основних та найважливіших методів перекладу медичних понять ми виокремили транскодування, конкретизацію, генералізацію, еквівалентний переклад, компресію та опис значення термінів.

Висновки до Розділу III

У даному розділі було розглянуто специфіку функціонування медичної термінології в СПМ. Ми дійшли до висновків, що МТ активно розвивається у мові і потребує укладання суто медичного персько-українського або персько-англо українського словника.

Ми проаналізували, що більшість медичних слів були утворені у сферах генетичної інженерії, космічної та авіаційної галузі, у фармакології та пластичній хірургії.

Також було досліджено, що при утворенні медичного словника слід приділити увагу багатозначності слів та синонімії, оскільки вони можуть завадити при систематизації та класифікації слів.

Окрім цих двох пунктів, ми виявили основні методи перекладу МТ з перської мови на українську. Ми виділили транскодування, конкретизацію, генералізацію, еквівалентний переклад, компресію та опис значення слова.

Ми розглянули деякі приклади при перекладі і відмітили, що найбільше використовуються транскодування, еквівалентний переклад, компресія на опис значення. Останній підхід перекладу застосовується тоді, коли у мові перекладу немає відповідника.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Медична термінологія посідає значне місце у лексикології сучасної перської мови. Це така сфера науки, де завжди з'являються новоутворені слова та запозичена лексика.

Термінологія медичної галузі є величезною системою, у якій терміни утворюються за допомогою семантичного та морфологічного методів. У ній об'єднуються медичні, анатомічні, фармацевтичні, хімічні, клінічні та біологічні слова і словосполучення.

Термінологічна сфера медичної науки є дуже розвиненою у сучасній перській мові. У МТ налічуються не лише слова власного походження, а й багато запозичень, а ще аббревіацій та епонімів, які регулярно використовуються у мові.

У даній кваліфікаційній роботі були виявлені основні підходи до утворення медичних слів та словосполучень, а також неологізмів і було надано класифікацію МТ. Окрему увагу приділено основним підходам до перекладу перських медичних термінів українською мовою.

У першому розділі особливу увагу приділено визначенням «термін» та «термінологія», оскільки саме термін є визначною частиною даної роботи. Визначення понять «термін» і «термінологія» є дуже важливими для сучасної перської мови і характеризується певними ознаками. Ми прийшли до такого висновку, що хоча й існує багато різних пояснень цих слів, але майже усі науковці сходяться у думці, що термін – це спеціальні поняття, для передачі конкретних назв та явищ у фахових сферах науки, а термінологія є наукою про терміни, тобто вона представляє собою сукупність усіх фахових найменувань різних сфер техніки та науки.

Увага також приділяється історії походження МТ у світі та в Ірані. Детально розкривається історичні дані про створення та розвиток термінів, а також розказується як і за яких обставин було використано перші слова медичної сфери.

Окрім цього, у роботі було опрацьовано системно-структурний підхід до вивчення медичної термінології в сучасній перській мові. Названо видатні імена науковців, які займалися утворенням лексикографічних словників і систематизацією медичних термінів. Описуються різні двомовні та трьохмовні словники. Більшість термінів, вказаних у роботі добиралися з двотомного Персько-російського словника Рубінчика Ю. А. [60], Російсько-перського словника Клевцової С. Д. [93], Російсько-перського словника Овчиннікової І. К. [45], Російсько-перського словника Восканяна Г. А. [92] та Арабсько-персько-англійський Словник медичної лексики та термінології Сеїфі М., Заркар З. та Фаталіхзаде Н. [89].

У другому розділі ми аналізували структурно-граматичні та семантичні особливості МТ. Ми детально розглянули семантичний та морфологічний способи творення МТ в сучасній перській мові, а також опрацьовали їх класифікацію.

Робота налічує приклади метафоризації, епонімізації, афіксації та аббревіації. Також, ми окремо відділили запозичення з латинської, французької та англійської мов. Було виявлено, що дані методи словотвору МТ активно використовуються як у сучасній перській, так і в українській мовах.

Ми розібрали, що метод афіксації та запозичення – це найбільш вживані та найбільш ефективні методи формування термінів медицини в СПМ. Протягом проведення дослідів щодо утворення медичної термінології, ми проаналізували, що латинських запозичень найбільше і їх кількість складає більше 70% у сучасній перській мові.

Хочемо зазначити, що аббревіація також має попит у сучасній перській мові.

Що стосується епонімізації, то ми дійшли висновку, що цей спосіб утворення термінів використовується лише час від часу.

На основі отриманих результатів та проведених досліджень у сфері упорядкування та систематизації МТ, було запропоновано власний підхід до систематики медичних слів. Ми пропонуємо систематизувати їх таким чином,

щоб можна було розділити їх по вузьким медичним сферам. Тобто ми вважаємо, що класифікуючи відповідні за галуззю терміни, можна буде легше та ефективніше вивчити слова та робити подальші дослідження у цій сфері. Такий спосіб класифікації МТ стане у нагоді як викладачам та студентам, так і іноземцям.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи ми приділили увагу особливостям функціонування медичних термінів у СПМ та дослідили лексикографічні властивості реєстрації МТ у сучасній перській мові.

Окремо було проаналізовано деякі перськомовні словники та їх правила систематизації слів та словосполучень.

Ми виявили головні та найбільш ефективні шляхи перекладу перської МТ українською мовою. До цих методів відносяться 1) спосіб транскодування, який є одним із найбільш вживаних прикладів для перекладу МТ. Він включає у себе транслітерацію та транскрибування медичних термінів; 2) конкретизація, за допомогою якого надається точний відповідник медичного терміна українською мовою; 3) генералізація, де слово замінюється більш широким за значенням терміном для правильного стилістичного забарвлення речення; 4) еквівалентний переклад, який є, можливо, найскладнішим підходом перекладу МТ українською мовою. Оскільки у мові існують і запозичення, і власні найменування термінів, тому треба завжди приділяти особливу увагу медичним термінам та їх еквівалентам, розбиратися у контексті для того, аби обрати найбільше відповідний відповідник; 5) метод компресії, який охоплює спосіб скорочення слів та аббревіацію; 6) опис значення, використовується у тому випадку, коли при перекладі з перської мови в українській немає ніякого відповідного слова або словосполучення для передачі сенсу терміна. Застосовується здебільшого для передачі неологізмів.

Ми опрацювали багато різних медичних термінів і дійшли до висновку, що медична лексикологія СПМ та української мови потребує багато доопрацювань зі сторони мовознавців та науковців, оскільки вони майже не систематизовані.

Було досліджено, що питання лексикографії є дуже важливим у порівнянні перської та української мов. Через нестачу інформації та відсутність персько-українських словників, складно повністю дослідити цю сферу та охопити усі слова медичної термінології.

Треба проаналізувати усі методи утворення медичних термінів та порівняти МТ перської мови із словами української мови. Такого детального обслідування потребує сучасний розвиток медицини.

У роботі було показано, що медична термінологія сучасної перської мови потребує багато доопрацювань та детальних досліджень зі сторони мовознавців та науковців. Слід систематизувати усі слова правильно та відповідно до правил.

Бажано забрати з мови такі слова, які вже не використовуються, а замість них необхідно надати такі відповідники, якими користуються люди. Треба проаналізувати усі методи творення МТ, а потім порівняти їх з УМ. Усіх цих факторів потребує різкий розвиток медичної науки.

Протягом опрацювання медичних термінів та лексикографічних правил систематизування слів ми дійшли до висновку, що необхідно створити словник суто медичних термінів.

Нам здається, що для більшої ефективності та зручності, краще зробити його персько-англо-українським. Таким чином, набагато легше буде порівнювати терміни і можливо, вдасться знайти ще більше спільного між українською та перською мовами. Укладання лексикографічного словника може допомогти у подальших аналізах та дослідженнях МТ.

АНОТАЦІЯ ПЕРСЬКОЮ МОВОЮ

حاشیه نویسی

ویژگیهای ساختاری و دستوری و عملکردی اصطلاحات پزشکی در زبان فارسی

تکلا لوخومایدزه

در این پایان نامه اطلاعات مربوط به ویژگیهای ساختاری و دستوری و عملکردی اصطلاحات پزشکی در زبان فارسی را نوشته است.

پژوهش های درباره خصوصیت دستور اصطلاحات پزشکی و خودویژگی های استفاده آنها تحقیق شده بودند.

این پایان نامه ابرام و فعلیت موضوع نشان می دهد. غیر از این هم در باره هدف و منظور و اهمیت مطالعه را نوشته است. همچنین این پایان نامه وظایف بررسی روشن می کند از جمله:

- (1) معنی اصطلاح و اصطلاحات دادن و عملکرد آن را در زبان شناسی بررسی کردن؛
- (2) اصول نظریه و متدولوژی تحقیقات اصطلاحات پزشکی در زبانشناسی مدرن را تجزیه و تحلیل کردن؛
- (3) ویژگی های خاص عملکرد اصطلاحات پزشکی را مشخص کردن؛
- (4) بوجود آوردن شیوه های معنی و مورفولوژی اصطلاحات پزشکی تحقیق کردن؛
- (5) طبقه بندی اصطلاحات پزشکی زبان فارسی مدرن برای ایجاد فرهنگ فارسی به انگلیسی به اوکراینی را طرح ریزی کردن؛
- (6) خصوصیات ترجمه کردن اصطلاحات پزشکی از زبان فارسی به زبان اوکراینی آشکار کردن.

پایان نامه سه تا تقسیمی داره که هر از آنها یا مربوط به دستور' یا مربوط به نظریه' یا مربوط به تشریح تعریف می کند. همچنین' چند تا واریانت معنی اصطلاح و اصطلاحات داده است و عقاید گوناگون زبانشناسان نگاه کرده اند.

غیر از این در پایان نامه ی حاضر تاریخ پیشرفت اصطلاحات پزشکی در کشورهای گوناگون' خصوصا در جمهوری اسلامی ایران و اوکراین نشان شده است. توجه خاص به نحوه عمل نظم و ساختار نسبت به آموزش لغات پزشکی داده است.

ما بررسی کردیم که اصطلاحات واژگان مهم هر ملت است و هم پر اهمیت برای توسعه و پیشرفت فرهنگ و زبان است.

اصطلاحات پزشکی قبل از دوره ابو علی ابن سینا به وجود آورده بودند. در زبان فارسی واژگان زیاد این عرصه از زبان های لاتین، یونانی و عربی اخذ کرده بودند.

در دومین قسمت پایان نامه اصلی ترین گرایش های ایجاد لغات در علم پزشکی شرح می شوند. نیز روش های معنی و مورفولوژی تشخیص می شوند.

در روش معنی ما برای بوجود آوردن اصطلاحات استعاره کردن، نام بخش کردن و اخذ کردن را استفاده می کردیم.

در روش مورفولوژی بررسی کردن اصطلاحات وند کردن، نیم وند کردن و کوتاه سازی یا اختصارات بکار گرفته می شوند. برای ایجاد اصطلاحات پزشکی می توانیم بیش از همه پسوند های زبان فارسی -ش، -ستان، -گر و -ی را استفاده بکنیم. از پیشوند های زبان فارسی از بی- می توانیم استفاده بکنیم. از پسوند های لاتین hyper-, olig-, trans-, eu-, macro-, micro- استفاده می کردیم برای ساختن اصطلاحات.

با دقت همه اسلوب های ساختن اصطلاحات پزشکی نشان میدهند و نمونه های زیادی نوشته اند. علاوه بر این طبقه بندی لغات پزشکی در تقسیم دیگر پایان نامه نوشته اند.

در سومین بخش متن ویژگی های فعالیت اصطلاحات در زبان فارسی مدرن نمایان می شوند. همزمان توجه را به خصوصیات فرهنگ نویسی ثبت نام اصطلاحات پزشکی مبذول می شود. شیوه های گوناگون و قواعد طبقه بندی و ترتیب اصطلاحات آشکار می شوند.

زبان فارسی و زبان اوکراینی شبیه به یکدیگر اصلاً نیستند. طی ترجمه کردن اصطلاحات پزشکی می توانیم ببینیم که زبان اوکراینی پسوند های خود را دارد.

اما جالب این است که هم زبان فارسی و هم زبان اوکراینی اخذ کردن های زیادی از زبان لاتین دارند.

گذشته از آن که بالاتر نوشته است ما پسوند ها و پیشوند های متداول زبان لاتین برای ایجاد اصطلاحات پزشکی در زبان فارسی نشانه گذاشتیم.

اغلب لغات پزشکی زبان فارسی با کمک پسوند ها و پیشوند ها ساخته می شوند. همچنین مربوط به روش های اصلی و مهم برای ترجمه کردن اصطلاحات پزشکی از زبان فارسی به زبان اوکراینی نوشته است.

به طور اضافی شش شیوه ی اشاره کرده است از جمله آوانویسی، مشخصی کردن، تعمیم کردن، ترجمه برابری، فشرده کردن و توصیف کردن معنی. همچنین درباره ترجمه ی مترادف از زبان فارسی به زبان اوکراینی نوشته است.

در این پایان نامه ما اصطلاحات پزشکی را از فرهنگ فارسی به روسی آقای روبینچیک، فرهنگ روسی به فارسی خانم کلوتسووا، فرهنگ روسی به فارسی خانم اوچینیکووا، فرهنگ روسی به فارسی آقای

واسکانیان و فرهنگ واژگان و اصطلاحات پزشکی (عربی - فارسی - انگلیسی) که توسط دکتر محسن سیفی زهره زرکار و نجمه فتحعلی زاده تشکیل شده بود استفاده می کردیم. تحقیق کردن حاضر پایان نامه نشان می دهد که عرصه استفاده اصطلاحات خیلی بزرگ و مهم در زندگی مردم است. این حوزه هر روز پیشرفت می کند. به دلیل آن که عرصه افزایش و رشد می کند فرهنگ ها و لغت نامه های زیادی به وجود می آورند. متأسفانه ترجمه کردن اصطلاحات پزشکی از زبان فارسی به زبان اوکراینی خیلی خوب تحقیق و بررسی کرده نیست اما این رشته علم باز مشهور است. برای بهترین آموزش لغات باید بیشتر و بیشتر این دو تا زبان را مقایسه بکند.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев Д. И. Аббревиатуры как новый тип слов / Д. И. Алексеев // Развитие словообразования современного русского языка. М., 1996. 13-37 с.
2. Алексеева Л. М. Проблемы термина и терминообразования. Пермь: ПГНИУ, 1998.
3. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1959. 351 с.
4. Артыкова Г. Ш., Халметова С. В. К вопросу об образовании некоторых медицинских терминов в русском и узбекском языках // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: сб. ст. по матер. XXXIV междунар. науч.-практ. конф. № 3(34). Новосибирск: СибАК, 2014.
5. Архипова А. Ф. Письменный перевод с немецкого языка на русский язык. М.: КДУ, 2008. 336 с.
6. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М.: Советская Энциклопедия, 1966. 607 с.
7. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва: Международные отношения, 1975.
8. Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Граматика української мови. Морфологія: Підручник. Київ: Либідь, 1993. 336 с.
9. Бенвенист Э. Общая лингвистика. Под редакцией, с вступительной статьей и комментарием Степанова Ю. С. М.: Прогресс, 1974. 446 с.
10. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад: [навчальний посібник] / Л. П. Білозерська, Н. В. Возненко, С. В. Радецька. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.

11. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики: Автореф. дис... канд. пед. наук / В. Д. Борщовецька. Київ, 2004. 20 с.
12. Бурлак А. Л. Введение в практику письменного перевода с русского языка на английский. Этап 1: уровень слова. М.: МГУ им. М. В. Ломоносова, 2002.
13. Вашунин В. С. Структура определительных сложных существительных в современном немецком языке: [Учебное пособие]. Куйбышев: КГПИ, 1982. 90 с.
14. Величко О. В. Англо-французские заимствования в русской медицинской терминологии. Автореф. дисс... канд. филол. наук: спец. 10.02.02 – русский язык. Астрахань, 2010. 21 с.
15. Вельможко К. Г. Способи перекладу англomовних термінів галузі радіотехніки. Запоріжжя: Запорізький національний технічний університет, 2019 р. 83-84 с.
16. Винокур Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г. О. Винокур. М.: Труды МИФЛИ, 1939. 3-54 с.
17. Володина М. Н. Когнитивно-информационная природа термина (на материале терминологии средств массовой информации). Москва: Изд-во МГУ, 2000.
18. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах. Учеб. пособие для филол. спец. вузов. / Б. Н. Головин, Р. Ю. Кобрин. М.: Высшая школа, 1987. 104 с.
19. Городецкий Б. Ю., Раскин В. В. Термины с лингвистической точки зрения // Место терминологии в системе современных наук: Научный симпозиум. М.: Изд-во МГУ, 1969. 141 с.
20. Горпинич В. О. Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія / В. О. Горпинич. К.: Вища школа, 1999. 167-171 с.

21. Гринев С. В. Введение в терминоведение. М.: Московский Лицей, 1993. 309 с.
22. Гущина Л. Н. Особенности языка медицины. Гродно: ГГМУ. Учебный процесс. №1, 2005. 105-107 с.
23. Даниленко В. П. О терминологическом словообразовании / В. П. Даниленко // Вопросы языкознания. СПб. № 4, 1973. 62–67 с.
24. Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического анализа. М.: Наука, 1977. 246 с.
25. Динес Л. А. Вариантность терминологических единиц в частноотраслевой терминосистеме / Л. А. Динес // Лингвистические проблемы формирования и развития отраслевых терминосистем. Саратов: Изд-во СГАП, 1997. 19 с.
26. Дудецкая С. Г. Метафоризация как способ терминообразования (на материале английской терминологии черепно-челюстно-лицевой хирургии и стоматологии). Автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.04 – германские языки / Светлана Геннадьевна Дудецкая; Самара, Самарский государственный медицинский университет, 2007.
27. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства. Київ: Політехніка, 2004.
28. Канделаки Т. Л. Значение терминов и системы значений научно-технических терминологий. Проблемы языка науки и техники: логические, лингвистические и историко-научные аспекты терминологии / Т. Л. Канделаки. Москва, 1970. 232 с.
29. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово стилістичні проблеми. / В. І. Карабан. Вінниця: Нова книга, 2002. 407 с.
30. Касевич В. Б. Семантика. Синтаксис. Морфология. М.: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1988. 309 с.
31. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения: учеб. пособие / Т. Р. Кияк. К.: УМК ВО, 1989. 104 с.

32. Кніпович М. Ф. Словник медичної термінології. Київ: Державне медичне видавництво УРСР, 1948. 445 с.
33. Козовик І. Я., Пономарів О. Д. Словник античної міфології. Київ: Наукова думка, 1985. 236 с.
34. Комолова Ш. А. Особенности тенденции в развитии лексикографии немецкого языка. Гулистан: Проблемы педагогики, 2017. 23-24 с.
35. Конецкая В. П. О системности лексики // Вопр. языкознания. № 1, 1984. 26-35с.
36. Косенко А. В., Основні характеристики англійської медичної термінології. Чернівці: Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. № 18, том 2, 2015. 68-70 с.
37. Краєвська Г. П. Основи медичної термінології. Посібник з української мови для студентів-іноземців. Вінниця: Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, 2013.
38. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. Київ: Либідь, 2002. 592 с.
39. Кубрякова О. С., Основы морфологического анализа (на материале германских языков). М.: Наука, 1974. 320 с.
40. Лейчик В. М. Проблема системности в отечественном терминоведении. Научно-техническая терминология (научно-реф. сборник). М. Вып. 2, 2001. 54-55 с.
41. Лотте Д. С. Краткие формы научно-технических терминов / Д. С. Лотте. М.: Наука, 1971. 84 с.
42. Маджаева С. И. Проблемы лексикографического описания медицинскх терминов. Волгоградский государственный университет. Сер. 2. Языкознание № 1 (9). Материалы и сообщения, 2009. 179-184 с.
43. Мар'янюк Я. Г. Метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української термінології дизайну. Одеса, 2013. 162-167 с.

44. Мурясов Р. З. Словообразовательная система современного немецкого языка (структура и семантика): [Учебное пособие]. Уфа: БГУ, 1980. 82 с.
45. Овчинникова И. К., Фуругян Г. А., Бади Ш. М. Русско-персидский словарь. Под. ред. Али Асадуллаева и Пейсикова Л. С. М., «Сов. Энциклопедия», 1965. 1092 с.
46. Озаркевич Є. Термінологічні витяги. Львів: Лікарський збірник НТШ, 1901. 77-79 с.
47. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк. Львів: Світ, 1994. 216 с.
48. Пейсиков Л. С. Лексикология современного персидского языка. Москва. Издательство МГУ, 1975.
49. Петрина О. П. Формування та функціонування англомовних та українських терміносистем банківської сфери. Дис... канд. філол. наук. Спеціальність: 10.02.17. – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство. Львів, 2016.
50. Петров В. В. Семантика научных терминов / В. В. Петров. Новосибирск: Наука, Сибирское отделение, 1982. 127 с.
51. Петрух Л. І., Головка І. М. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник. Київ: Видавництво ВСВ «Медицина», 2013. 744 с.
52. Петрух Л. І., Павловський М. Українсько-латинсько-англійський медичний тлумачний словник у двох томах. Львів: Видавнича спілка «Словник», 1995. 1442 с.
53. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української літературної мови / О. Д. Пономарів. Тернопіль, 2000. 276 с.
54. Прохорова В. Н. Русская терминология. Лексико-семантическое образование. М.: Филологический факультет, 1996. 125 с.
55. Реформатский А. А. Введение в языковедение. Москва: Аспент Пресс, 1996. 536 с.

56. Реформатский А. А. Мысли о терминологии / А. А. Реформатский // Современные проблемы терминологии в науке и технике: Сб. ст. М.: Наука, 1969. 163-199 с.
57. Реформатский А. А. Что такое термин и терминология. / А. А. Реформатский. // Вопросы терминологии. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. 46-54 с.
58. Рубинчик Ю. А. Грамматика современного литературного персидского языка. М., 2001. 148 с.
59. Рубинчик Ю. А. Лексикография персидского языка. М., 1991. 222 с.
60. Рубинчик Ю. А. Персидско-русский словарь в 2-х томах. Москва: Издательство «Советская энциклопедия», 1970. 1613 с.
61. Рудина Г. Метафоризация как способ представления эмоциональных концептов (сопоставительное исследование на материале русского и албанского языков). Автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.20 / Горрея Рудина; Москва, Московский государственный лингвистический университет, 2010.
62. Сагадеев А. В. Ибн Сина. Москва: Издательство Мысль, 1980. 240 с.
63. Саггс Г. Величие Вавилона. История древней цивилизации. Междуречья. Перевод с англ. Игоревского Л. А. М.: Центрполиграф, 2012. 463 с.
64. Світлична Є. І., Базаров В. І., Жук Л. Г. Клінічна термінологія. Харків: Видавництво НФаУ «Золоті сторінки», 2006. 168 с.
65. Симоненко Л. О. Біологічна термінологія: формування та функціонування. Умань, РВЦ «Софія», 2006. 23-32 с.
66. Скороходько Е. Ф. Сучасна англійська термінологія. // Е. Ф. Скороходько. К.: Український інститут лінгвістики і менеджменту, 2002. 76 с.
67. Смирнова Е. В. Структурно-семантический и лексикографический аспекты медицинской терминологии (на примере кардиологической лексики). Автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.19 – Теория языка /

Смирнова Екатерина Владимировна; ФГБОУ ВПО «Ивановский государственный химико-технологический университет», Ярославль, 2012. 24 с.

68. Сотова О. М. Лексико-семантический способ терминообразования как проявление ассоциативного мышления в современном персидском языке. М.: Вестник РУДН, сер. Вопросы образования: языки и специальность. № 3, 2007. 40-44 с.
69. Сотова О. М. Основные структурно-семантические особенности терминообразования в современном персидском языке. Дисс... канд. филол. наук. Специальность 10.02.22 – Языки народов зарубежных стран Европы, Азии, Африки, аборигенов Америки и Австралии (персидский язык). Москва: Институт востоковедения Российской академии наук, 2008.
70. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. Том 2. № 5, Львів, 2016.
71. Тихоша В. Семантичні особливості медичних термінів української мови / В. Тихоша // Південний архів. Збірник наукових праць (Філологічні науки). Вип. XX. Херсон, 2003. 100-104 с.
72. Фурт. Д. В. Способи перекладу термінів українською мовою з англійської. Кривий Ріг: Філологічні студії. Вип. 17, 2018. 272-281 с.
73. Хайдарова Д. А. Особенности медицинской терминологии в таджикском и английском языках: Автореф. дисс... канд. филол. наук: 10.02.20 – Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание. Душанбе: Издательство РТСУ, 2007. 26 с.
74. Хайрутдинов Д. Р. Географическая терминология: арабские, русские, английские параллели: Дисс. канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Д. Р. Хайрутдинов. Казань, 2009. 171 с.

75. Хацер Г. О. Особливості перекладу термінологічної лексики на прикладі текстів медичного спрямування. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя. № 3, 2013. 151-154 с.
76. Хаютин А. Д. Термин, терминология, номенклатура / А. Д. Хаютин. Самарканд: Самарк. Гос. ун-т им. Алишера Навои, 1971. 129 с.
77. Черноватий Л., Шех В., Проблеми передачі вузькоспеціальної англomовної термінології українською мовою. Харків: Наукові записки. Випуск 81(4), 2009. 109-116 с.
78. Чумарина Г. Р. Классификация электронных словарей в современной лексикографии и лексикологии и особенности их использования. Казань: Балтийский гуманитарный журнал, № 4, 2013. 123-126 с.
79. Шевченко М. Ю. Причини виникнення мовної компресії в англійській мові. Слов'янськ: Лінгвістика № 2 (29), 2013. 64-72 с.
80. Шмелев Д. Н. Русский язык и советское общество: Лексика современного русского литературного языка / Дмитрий Николаевич Шмелев. М.: Наука, 1968. 186 с.
81. Akhmanova O. Agarova G. (eds.) Linguistic Terminology theory and method. M., 1974. 3 p.
82. Encyclopaedia Britannica, Inc. Cambridge. 29 volume, 11th edition, 1911. 30000 p.
83. Gordon N. The Physician. United States. Simon & Schuster. 1986. 608 p.
84. Olga Oreshko Diplomova prace Українська медична термінологія (розвиток і сучасний стан). Vedoucí prace: doc. Halyna Myronova, CSc. Brno, 2010. 146 p.
85. ابوعلی حسن بن عبدالله بن حسن بن علی بن سینا. قانون. رم. ۵ جلد. ۱۰۳۷.
86. آشنایی با اصطلاحات پزشکی. دانشگاه علوم پزشکی بوشهر. ۱۶ صفحه.
87. ایرانشناسی. تهران: فاطمی. ۱۳۹۵. ۲۸۰ صفحه.
88. تدوین گروه واژه گزینی. تهران. فرهنگستان ادب و زبان فارسی '۳ فرهنگ واژه های مصوب فرهنگستان. ۱۳۸۵. ۳۷۰ صفحه.

89. دکتر محسن سیفی' زهره زرکار' نجمه فتحعلی زاده. فرهنگ واژگان و اصطلاحات پزشکی (عربی' فارسی' انگلیسی). ۲۶۲ صفحه. تهران' ۱۳۹۲.
90. علی اکبر دهخدا. - «لغت نامه». شماره مسلسل: ۴۰. تهران، ۱۳۳۷.
91. عنوان دوره آموزشی. اختصارات و اصطلاحات پزشکی ۱. بهار. ۱۳۹۶.
92. گرانت واسکانیان. فرهنگ روسی به فارسی. تهران. پرسکا. ۱۳۸۸. ۸۶۸ صفحه.
93. خانم کلوتسوا. «فرهنگ روسی و فارسی». فجر اسلام. ۱۳۷۴. ۸۷۲ صفحه

ДОДАТКИ

Слово/ словосполучення українською мовою	Слово/ словосполучення англійською мовою	Слово/ словосполучення перською мовою	№
Шприц	A syringe	آبزدک' سرنگ	1.
Вагітність, гестація	Gestation, pregnancy	آبستنی	2.
Глаукома	Glaukoma	آب سیاه, آب سبز	3.
Серцева сумка, Перикардія	Perikardium	آبشامه, پیراشامه قلب یا پریکارد	4.
Віспа	Smallpox	آبله	5.
Катаракта	A cataract	آب مروارید, آب سفید	6.
Апендицит	Appendicitis	آپاندیسیت	7.
Операційний блок, операційна кімната	OR, operating room	اتاق عمل	8.
Ішемія або гостра затримка сечі	Ischemia, ischaemia	احتباس ادرار	9.
Імпотенція	Impotence	اختلال نعوظ	10.
Сечостатева система	GU, genitourinary system	ادراری تناسلی	11.
Аденозин	Adenosine	آدنوزин	12.
Ортодонція	Orthodontics, dentofacial orthopedics	ارتودنسی, شاخه ای از دندانپزشکی در مورد اصلاح دندان	13.
Щелепа	The jaw	آرواره, فك	14.
Верхня щелепа	The maxilla	آرواره بالا	15.
Нижня щелепа	The mandible, lower jaw or jawbone	آرواره پایین	16.
Еритема	Erythema	اریتما, قرمزی پوست	17.
Експеримент	An experiment	آزمایش	18.

ПАП-тест, тест-мазок, мазок Папаніколау	Pap test, cervical screening, the Papanicolaou test	آزمایش پاپ اسمیر یا آزمایش اسمیر	19.
Експериментатор	Experimenter	آزمایش گر	20.
Кістка	A bone	استخوان	21.
Кістки нижньої кінцівки	Lower limb bones	استخوان های اندام تحتانی	22.
Скелет	Skeleton	اسکلت یا استخوان بندی	23.
Склероз	Sclerosis	اسکلروز، تصلب انساج	24.
Астма бронхіальна	Asthma	آسم	25.
РНК, рибонуклеїнова кислота	RNA, ribonucleic acid	اسید ریبونوکلیک یا آر ان ای	26.
Нуклеїнова кислота	Nucleic acid	اسید نوکلئیک	27.
офтальмологія	Ophthalmology	افتالمولوژی، چشمپزشکی	28.
Шок	Shock	افت فشار خون، شوک	29.
Афазія	Aphasia	آفازی	30.
Запалення	Inflammation	التهاب	31.
Запалення жирової тканини	Pimelitis	التهاب بافت چربی	32.
Запалення нігтьового ложа	Onychia, onychosis	التهاب بستر ناخن که منجر به از دست رفتن آن می شود	33.
Поліхондрія	Polychondritis	التهاب بسیاری از غضروف های بدن	34.
Блефарит	Blepharitis	التهاب پلک ها	35.
Дерматит,запалення шкіри	Dermatitis	التهاب پوست	36.
Уретрит, запалення сечового міхура	Urethritis	التهاب پیشابراه	37.
Целюліт, жирова	Panniculitis	التهاب چربی غشایی به ویژه	38.

гранулема		ناحیه شکم	
Радикуліт	Radiculitis, polyradiculitis	التهاب ریشه های عصبی نخاع	39.
Тифліт, запалення кишечника	Cecitis, typhlitis	التهاب روده کور	40.
Неврит	Neuritis	التهاب عصب	41.
Отит	Otitis	التهاب گوش	42.
Запалення спинного мозку та його речовин, менингомієліт	Meningomyelitis	التهاب نخاع و پرده های آن	43.
Запалення внутрішнього та середнього вуха	Panotitis	التهاب همه بخش ها یا ساختمان های گوش	44.
Запалення клапана серця	Valvulitis	التهاب یک دریچه به ویژه دریچه قلبی	45.
Алергія	Allergy	آلرژی 'حساسیت	46.
ЕКГ, електрокардіографія	ECG, electrocardiography,	الکتروکارдіоگرام, نوار قلب	47.
Алкоголізм	Alcoholism, alcohol use disorder	الکلیسم	48.
Ампула	Amp, ampoule	آمپول	49.
Переливання крові	Blood transfusion	انتقال خون 'تزریق خون	50.
Ендорфін	Endorphin	اندورفین	51.
Інсулін	Insulin	انسولین	52.
Указівний палець	Forefinger, the index finger, trigger finger	انگشت اشاره	53.
Підмізинний палець	Ring finger	انگشت حلقه 'انگشت انگشتری	54.
Пальці	A digit	انگشت دست	55.

Великий палець	The thumb	انگشت شست یا انگشت اول	56.
Мізинець	Little finger, pinky finger	انگشت کوچک یا انگشت پنجم	57.
Середній палець	Tall finger, the middle finger	انگشت میان	58.
Аносмія	Anosmia	آنوسمی	59.
Імпланти	Implants	ایمپلنت	60.
Імунологія	Immunology	ایمنی‌شناسی	61.
Епітелій	Epithelium	بافت پوششی ' اپیتلیوم	62.
Бактеріофаг	Bacteriophage	باکتریофаژ	63.
Клінічний	Clinical	بالینی	64.
Бинт	A bandage	باند یا بانداژ	65.
Припухлість	Swelling	برآمدگی	66.
Ларінгектомія	Laryngectomy	برداشتن حنجره	67.
Бронхоектатична хвороба	Bronchiectasis	برنش شدن گشад	68.
Бронхоскопія	Bronchoscopy	برونкоскоپی	69.
Слина	Saliva	بزاق	70.
Бета-блокатори	β -blocker, beta blockers	بلوک‌کننده бта	71.
Фельдшер	Feldsher	بهیار	72.
Нетримання сечі	Urinary incontinence	بی اختیاری ادرار	73.
Безсоння	Insomnia	بی خوابی	74.
Лікарня	Hospital	بیمارستان	75.
Хвороба	A disease, sickness	بیماری	76.
ІХС, ішемічна хвороба серця	IHD, ischemic heart disease	بیماری‌های ایسکمیک قلب	77.
Хвороба Альцгеймера	Alzheimer's disease	بیماری آلزаймер	78.
Хвороба Паркінсона	Parkinson's disease	بیماری پارкінсон	79.
Нозологія, вчення про патології	Nosology	بیماری شناسی	80.

Хвороба Лайма	Lyme disease	بیماری لایم	81.
Біополімери	Biopolymers	بیوپلیمرها	82.
Рафінування	Refinement	پالایش	83.
Зморшкуватий	Wrinkled	پر چین و چروک	84.
Полідипсія	Polydipsia	پرنوشی	85.
Простатит	Prostatitis	پروستатит	86.
Лікар	Physician	پزشک	87.
Невролог	Neurologist	پزشک امراض عصبی	88.
Дерматолог	Dermatologist	پزشک پوست	89.
Кардіолог	Cardiologist	پزشک قلب	90.
Педіатр	Pediatrician	پزشک کودکان	91.
Отоларинголог, ЛОР-лікар	Otolaryngologist	پزشک گوش و حلق و بینی	92.
Уролог	Urologist	پزشک مجاری ادراری	93.
Потилиця	Nape	پس گردن	94.
Плазма	Plasma	پلاسما	95.
Плазматичні клітини	Plasma cells	پلاзмаселها	96.
Повіка	An eyelid	پلك	97.
Запліднення, плоїдність	Ploidy	پلوئیدی	98.
Клітинна мембрана	Cell membrane	پوسته یاخته	99.
Карієс	Caries	پوسیدگی دندان	100.
Люмбальна пункція	LP, lumbar puncture	پونکسیون کمری	101.
Стопа	Foot	پیش پا یا قدم	102.
Клонування	Cloning	تاگسازی, شبیهسازی, کلونینگ	103.
Таламус	The thalamus	تالاموس	104.
Гарячка, лихоманка	Fever	تب	105.
Трансфекція	Percolation	ترا آلودگی	106.
фільтрування,		تراوش, پرکولاسیون	107.

перколяція			
Ключиця	Collarbone, clavicle	ترقوه	108.
Відновлення дівочої пліви, гіменоластика	Hymenorrhaphy	ترمیم پرده بکارت	109.
Тромбоз глибоких вен	DVT, Deep Venous Thrombosis	ترومبوز سیاهرگی عمقی, ترومبوز وریدی عمقی	110.
Трипсин	Trypsin	تریпсин	111.
Ін'єкція	Injection	تزریق	112.
Внутрішньовенну ін'єкція	Intravenous therapy	تزریق داخل وریدی	113.
МРТ, магнітно- резонансна томографія	– MRI, magnetic resonance imaging	تصویرسازی تشدید مغناطیسی	114.
Нестійкий психологічний стан, лабільність	Lability	تغییرپذیری	115.
Лімфа	Lymph	تنابه, لنف	116.
Амбліопія	Amblyopia, lazy eye	تنبلی چشم	117.
Тахікардія	Tachycardia	تندتپشی' تاکی کاردی	118.
Генетична варіативність, генетична мінливість	Genetic diversity	تنوع ژنتیکی	119.
Розмноження	Breeding, reproduction	تولید مثل	120.
Психіатрична лікарня	Psychiatric hospitals, mental hospitals, mental health units, mental asylums	تیمارستان' بیمارستان روانپزشکی	121.
Аморфні речовини	An amorphous	جامد آمورف	122.
Проказа	Leprosy	جدام یا خوره	123.
Хірург	Surgeon	جراح	124.

Короста	Scabies, the seven-year itch	جرب, خارش	125.
Ембріолог	An embryologist	جنين شناس	126.
Ембріон, зародок	An embryo	جنين, نطفه	127.
Мутація	A mutation	جهش	128.
Гній	Pus	چرک	129.
Нагноєння	Suppuration	چرک کردگی	130.
Симптом барабанних паличок	Nail clubbing, digital clubbing	چماقی شدن ناخن	131.
Вушний равлик	Cochlea	حلزون گوش	132.
Швидка (невідкладна) медична допомога	EMS, Emergency medical service, ambulance service	خدمات فوریت های پزشکی, اورژانس پیش بیمارستانی	133.
Екіпаж	Crew	خدمه	134.
Хропіння	Snoring	خرخر	135.
Артродез	Arthrodesis	خشک کردن مفصل 'آرتродز	136.
Температура	T, temperatute	درجه حرارت	137.
Лікування, терапія	A therapy, medical treatment	درمان	138.
Лікарня, амбулаторія, диспансер	A clinic, outpatient clinic, ambulatory care clinic	درمانگاه	139.
Ендогенія	Endogenous	درون زاد	140.
Внутрішньом'язовий	I.M., intramuscular	درون عضلانی	141.
Клапан аорти	Aortic valve	دریچه آئورت	142.
Легеневий клапан	Pulmonary valve	دریچه ریوی	143.
Серцевий клапан	Heart valve	دریچه قلب	144.
Рука	Hand	دست	145.
М'язи	Muscle	دستگاه ماهیچه‌ای یا دستگاه	146.

		عضله ای	
Стоматолог	Dentist	دندانپزشک	147.
Пандемічний	A pandemic	دنیاگیری، پاندمی	148.
Курс лікування	Course of treatment	دوره معالجه	149.
Рот	Mouth	دهان	150.
Передсердя	Atrium	دهلیز	151.
Діафрагма	Diaphragm	دیافراگم	152.
ДНК, дезоксирибонуклеїнова кислота	DNA, deoxyribonucleic acid	دی ان ای	153.
ДНК мітохондріального типу	mtDNA, mitochondrial DNA	دی ان ای میتوکندریایی	154.
Ендоскопія	An endoscopy	دیدن فضاها و اعضای داخلی بدن	155.
Дизентерія	Dysentery	دیسانتری، اسهال خونی	156.
Дистрофія	Dystrophy	دیستروفی	157.
Рентген грудної клітини	CXR, chest X-Ray	رادіографі قفسه سینه	158.
Стегно	Thigh	ران	159.
Дієтолог	Nutritionist	رژیمشناس	160.
Дієта	Diet	رژیم غذایی	161.
Коронарографія	Coronary angiography	رنگنگاری کرونری	162.
Генетичний код	Genetic code	رمز ژنتیکی	163.
Психіатр	Psychiatrist	روانپزشک	164.
Шкіра, епідерміс	Epidermis	روپوست، اپیدرم	165.
Ревматизм, захворювання суглобів	Rheumatism, rheumatic disorders	روماتیسم	166.
Зародок, ембріон	Embryo	رویан	167.
Ринопластика	Rhinoplasty	رینوپلاستی، جراحی زیبایی	168.

		بینی	
Легені	Lungs	ریه' شش	169.
Пологи	Childbirth	زایمان	170.
Жовтяниця	Jaundice, icterus	زردی' یرقان	171.
Генотип	Genotype	ژنотип' ژن کرد	172.
Геном	Genome	ژنوم	173.
Молекулярна біологія	Molecular biology	زیست‌شناسی مولکولی	174.
Саркома, злоякісна пухлина, новоутворення у тканині живого організму	A sarcoma	سارکوم' چنگار گوشتی	175.
Гомілка	Human leg	ساق پا	176.
Сахароза	Sucrose	ساکارز	177.
Септопластика	Septoplasty	سپتوپلاستی	178.
Хребет, хребетний стовп	The vertebral column, the backbone, spine	ستون فقرات, ستون مهره‌ها	179.
Голова	Head	سر	180.
Кінчик пальця	Fingertip	سرانگشت	181.
Артерія	An artery	سرخرگ	182.
Запаморочення	Dizziness	سرگیجه	183.
Серотонін	Serotonin	سروتонин	184.
Інсульт	A stroke	سکته مغزی	185.
Мікроцит	Microcyte	سلول بسیار کوچک	186.
Хвороба Рейно	Raynaud syndrome, Raynaud's phenomenon	سندرم رینود	187.
Метаболізм, обмін речовин	Metabolism	سوخت‌وساز, متابولیسم	188.
Печія	Heartburn	سوزش سر دل یا سوزش معده	189.

Вена	Veins	سیاهرگ	190.
Нервова система	Nervous System	سیستم عصبی' دستگاہ عصبی	191.
Запалення легенів, пневмонія	Pneumonia	سینه پهلو' ذات الریه' پنومونی	192.
Синусит	Sinusitis	سینوزیت	193.
Шанкр, первинна сифілома	A chancre	شانکر	194.
Лупа	Dandruff	شوره سر	195.
Євстахієва труба, слухова труба	The Eustachian tube, the auditory tube	شیپور استاش	196.
Жовч	Bile	صفرا' زردآب	197.
Фармацевтична промисловість	Pharmaceutical industry	صنایع داروسازی	198.
Нерв	Nerve	عصب	199.
Стерилізація	Sterilization	عقیمسازی	200.
Дерматологія	Dermatology	علم مربوط به پوست	201.
Показники життєво важливих функцій	v/s, Vital Sign	علامت حیاتی	202.
Ліпома	A lipoma	غده چربی	203.
Гігантизм	Gigantism	غول‌پیکری	204.
Фарингіт	Pharyngitis	فارنژیٹ	205.
Грижа або кила	Hernia	فتق	206.
Забудькуватість, безумство	Dementia	فراموشی	207.
Фруктоза	Fructose	фруктоз	208.
Кров'яний тиск	BP, blood pressure	فشار خون	209.
Гіпертонія, артеріальна гіпертензія	HTN, Hypertension, HBP, high blood pressure	فشار خون بالا, پرفشاری خون	210.
Атмосферний тиск	Atmospheric pressure	فشار هوا	211.

Тетраплегія, квадриплегія	Tetraplegia, quadriplegia	فلج چهار اندام, کوادریپلژی, تتراپلژی	212.
Таблетка	Tab, tablet	قرص	213.
Рогівка	Cornea	قرنيه	214.
Серце	Heart	قلب	215.
Щиколотка, кісточка, гаджала	A malleolus	قوزک پا	216.
Коліки у немовлят	Baby colic, infantile colic	قولنج نوزادی	217.
Хірургічні ножиці	Surgical scissors	قیچی جراحی, قیچی کوپر	218.
Кардіологія	Cardiology	کاردیولوژی, پزشکی قلب	219.
Імплантат кохлеарний	Cochlear implant	کاشت حلزونی	220.
Пересадка волосся	Hair transplantation	کاشت مو	221.
Печінка	Liver	کبد	222.
Капсула	Capsule	کپسول	223.
Кретинізм	Congenital iodine deficiency syndrome, cretinism	کرتینیسم	224.
Хромосома	A chromosome	کرومозوم	225.
Глухота	A deafness, hearing loss, hearing impairment	کری	226.
Анестезіолог	Anesthetist	کسی که فرایند بیهوشی را اجرا میکند	227.
Хлороформ	Chloroform	کلороформ	228.
Холецистит	Cholecystitis	کلهسیстит	229.
Олігурія, олігоурія	Oliguria, hypouresis	کم ادراری, کاهش میزان ادرار	230.
Компресор	Compressor	کمپرسور	231.
Дальтонізм, Колірна сліпота	Color blindness, color vision deficiency	کوررنگی	232.

Жовчний міхур	Gallbladder	کیسه صفرا	233.
Гіпс	Gypsum	گچ	234.
Осмоз	Osmosis	گذرندگی 'اسمز	235.
Грип	Influenza, the flu,	گریپ	236.
Горло	Throat	گلو	237.
Глюцитол	Glucitol	گلوцитол	238.
Глюкоза	Glucose	گلوکز	239.
Дезінфекція	Disinfectants	گندزدایی	240.
Збільшення щитоподібної залози, зоб, струм	Goitre, goiter	گوتر	241.
Травлення	Digestion	گوارش 'هضم	242.
Скронева ділянка, скроня	Temple	گیجگاه	243.
Рецептор	Receptor	گیرنده	244.
Хірургічний затискач або медичний затискач	Hemostat	گیره	245.
Лабіопластика	Labioplasty	لابیопласти	246.
Ларингіт	Laryngitis	لارنژیت	247.
Лейкоцитоз	Leukocytosis	لکوسیتوز	248.
Ліпосома	Liposome	لیپوزом	249.
Ліпосакція	Liposuction	لیپوسакشن 'چربی کشی	250.
Лізоцим	Lysozyme	لیزозим	251.
Медична маска	Surgical mask, procedure mask	ماسک جراحی	252.
Макроскопічний масштаб, макроскопія	The macroscopic scale	ماکروسکوپی 'مقیاس ماکروسکوپی	253.
Малярія	Malaria	مالاریا	254.
Акушерка	A midwife	ماما, قابله	255.

Мамопластика	Mammoplasty	ماموپلاستی' جراحی ترمیمی پستان	256.
Грибок	Aungal disease	مايه	257.
Епідеміолог	An epidemiologist	متخصص اپیدمیولوژی، متخصص امراض واگیر	258.
Гінеколог	Gynecologist	متخصص زنان و زایمان، پزشک زنان	259.
Косметолог	Beautician, Cosmetologist	متخصص زیبایی	260.
Суміш	Mixture	مخلوط	261.
Цукровий діабет	Diabetes mellitus, diabetes	مرض قند	262.
Евтаназія	Euthanasia	مرگ آسان و بدون درد، اتانازی، مرگیاری	263.
Отруєння	Poisoning	مسمومیت	264.
Шлунок	Stomach	معده	265.
Психогенез	Psychogenesis	منشاء روانی	266.
Капіляр	Capillary	مویرگ	267.
Біоінженерія	Bioengineering	مهندسی زیستی، مهندسی زیست‌شناسی	268.
Мігрень	Migraine	میگرن	269.
Пульс	P, pulse	نبض	270.
Небулайзер, інгалятор	Nebs, nebulizer	نیولایزر	271.
Фізіологічний розчин	N/Saline, normal saline	نرمال سالین	272.
СНІД, синдром набутого імунодефіциту	AIDS, acquired immune deficiency syndrome	نشانیگان اکتسابی کمبود ایمنی، ایدز	273.
Синдром Дауна	Down syndrome	نشانیگان даун	274.
Хвороба Марфана	Marfan syndrome	نشانیگان марфан	275.

Некроз	Necrosis	نکروز، بافت‌مردگی	276.
Рекомбінація	Genetic recombination	نو ترکیبی ژنتیکی	277.
Нітрогліцерин	NG, nitroglycerin, TNG, trinitroglycerin, nitro, GTN, glyceryl trinitrate	نیترोगلیсерин	278.
Епідемічний	An epidemic	واگیر ' اپیدمیک	279.
Спадковість	Inheritance	وراثة	280.
Гострий тонзиліт, астма	Tonsillitis	ورم لوزه	281.
Гастрит	Gastritis	ورم معده	282.
ВІЛ, вірус імунодефіциту людини	HIV, human immunodeficiency virus	ویروس نقص ایمنی انسانی یا اچ‌آی‌وی	283.
Гепатит А, хвороба Боткіна, інфекційний гепатит	Hepatitis A	هپاتیت 'آ' هپاتیت عفونی	284.
Гематокрит	Ht, HCT, hematokrit	هماتокрит ' خون‌بهر	285.
Епідуріальна гематома	EDH, Epidural Hematoma	هماتوم اپیدурал	286.
Гемоглобін	Hb, Hgb, hemoglobin	هموگلوبین	287.
Гіпоталамус	Hypothalamus	هیپوتالاموس	288.
Стовбурові клітини	Stem cells	یاخته بنیادی	289.
Йод	Iodine	ید	290.
Еукаріоти	Eukaryotes	یوکاریот	291.